

Tolstoy Leo

Kasakat

Leo Tolstoy

Kasakat

«Public Domain»

Tolstoy L.

Kasakat / L. Tolstoy — «Public Domain»,

Содержание

I	5
II	8
III	12
IV	14
V	17
VI	20
VII	23
VIII	25
IX	28
Конец ознакомительного фрагмента.	31

Tolstoy Leo

Kasakat Kaukasialainen kertomus

I

Moskovassa on kaikki vaiennut. Silloin tällöin kuuluu jossain rattaiden vikinää talvisilta kaduilta. Ikkunoista ei näy enää valoa, ja lyhdyt ovat sammuneet. Kirkoista kumajavat kellojen äänet ja vyöryen nukkuvan kaupungin yli ennustavat aamua. Kadut ovat tyhjä. Väliin jossain öinen ajuri kapeajalaksisella reellään sekoittaa hiekkaa lumeen ja jouduttuaan toisen kadun kulmaukseen nukahtaa, odottaen kyydittävää. Vanha eukko menee kirkkoon, jossa vahakynttilät, pyhain kuvain kultakehyksiin kuvastuen, palavat jo epätasaisina ja harvassa. Työväki jo nousee pitkän talviyön jälkeen ja menee työhön.

Mutta herroilla on vielä ilta.

Yhdestä Chevalier'n ikkunasta, sulettujen luukkujen alta, laittomasti pilkistelee tuli. Rappujen luona on vaunuja, rekiä ja ajureja, ajopelien perät kiinni toisissaan. Kolmivaljakkoiset kyytirattaat ovat siinä myös. Talonmies turkkiinsa kääriytyneenä ja käpristyneenä ikäänkuin piiloitteleikse talon nurkan takana.

"Ja miksi ne lörpöttelevät kaikkea joutavaa? – miettii lakeija, istuen kasvot tyhmistyneinä eteisessä. – Ja aina kun on minun vuoroni!" Vieressä olevasta pienestä valoisasta kamarista kuuluu illallispöydästä kolmen nuoren miehen ääni. He istuvat kamarissa pöydän ympärillä, jolla on illallisen ja viinin tähteitä. Eräs heistä, pieni, siistinnäköinen, laiha ja ruma mies istuu ja katsoo matkalle lähtevää hyväntahtoisin, väsynein silmin. Toinen, pitkäkasvuinen, makaa tyhjien pullojen vallassa olevan pöydän vieressä ja leikkii kellonsa avaimella, kolmas, jolla on päällään uuden uutukainen lyhyt turkki, kävelee pitkin huonetta ja seisahtuen tuon tuostakin naksauttelee rikki manteleja jotenkin paksuilla ja väkevilla, puhdaskynsisillä sormillaan ja koko ajan hymyilee jollekin; hänen silmänsä ja kasvonsa hehkuvat. Hän puhuu innostuneena tehden liikkeitä käsillään; mutta saattaa huomata, ett'ei hän löydä sanoja, ja kaikki sanat, jotka hänelle tulevat suuhun, tuntuvat riittämättömiltä ilmaisemaan kaikkea sitä, mikä hänen mieltään kuohuttaa. Hän hymyilee lakkaamatta.

– Nyt voin sanoa kaikki suoraan! – sanoo lähtöä tekevä. – Minä en suinkaan tahdo tehdä itseäni syyttömäksi, mutta minä toivoisin, että ainakin sinä ymmärtäisit minua sillä tavoin kuin itse ymmärrän itseäni eikä niin kuin kaikellinen arkiväki tätä asiata katsoo. Sinä sanot, että minä olen tehnyt väärin hänelle – kääntyy hän sen puoleen, joka hyväluontoisin silmin katselee häntä.

– Niin oletkin – vastaa pieni ja ruma mies, ja vielä enemmän hyväntahtoisuutta ja väsymystä kuvastuu hänen katseestaan.

– Minäpä tiedän miksi sinä niin sanot – jatkaa matkalle lähtevä. – Rakastettuna oleminen on sinusta yhtä suuri onni kuin rakastaminen ja sitä onnea riittää koko elämän ajaksi, jos kerran on siihen päässyt.

– Riittää hyvinkin, rakas veli! Paremmin kuin tarvitsisikaan, – vakuuttaa pieni ja ruma mies, avaten ja ummistaen silmänsä.

– Mutta miksi en itsekkin rakastaisi? – sanoo matkalle lähtevä, vaipuu ajatuksiinsa ja ikäänkuin säälien katsoo ystäväänsä. – Miksi en rakasta? En osaa rakastua... Ei, olla jonkun rakastama on onnettomuus, – onnettomuus, sillä tunnet olevasi syyllinen kun et anna takaisin yhtä paljon etkä voi antaa. Oi, Jumalani! – hän heilautti kättään: – jospa se kävisikin järkevästi, mutta se kun menee kaikki päin honkiin, ei niinkuin tahtoisin vaan omalla laillaan. Minähän tavallani olin varastanut sen tunteen. Sitä mieltä olet sinäkin; älä väitä vastaan – sinun täytyy olla sitä mieltä. Mutta uskotko, että kaikista tyhmyyksistä ja sikamaisuuksista, joita olen paljon ehtinyt

tehdä elämässäni, on tämä ainoa, jota en kadu enkä voi katua. En alussa enemmän kuin jälkeenkään päin ole valehdellut enemmän itselleni kuin hänellekään. Minä luulin, että nyt olin viimeinkin rakastunut, mutta sittemmin huomasin tahtomattani valehdelleeni, tunsin, että niin oli mahdoton rakastaa enkä voinut mennä edemmäksi; mutta hän meni... Onko se minun syyni, ett'en voinut? Mitä minä sille voin?

– No, nytpähän se on sitten lopussa! – sanoi hänen ystävänsä sytyttäen sikarin karkoittaakseen uneliaisuuttaan. – Sen vain sanon: sinä et ole vielä rakastanut etkä tiedä mitä rakastaminen on.

Lyhytturkkinen tahtoi taaskin sanoa jotain ja tarttui päähänsä. Mutta ei saanut ilmi sitä, mitä olisi tahtonut.

– En ole rakastanut!.. Se on totta, ett'en ole rakastanut. Mutta minussa on halu rakastaa, niin voimakas halu, ett'ei sen voimakkaampaa voi olla! Ja toiseksi, onko oikeata rakkautta? Kaikki jää niin kesken! Ja mitä siitä puhuukaan! Paljon olen minä sotkenut elämässäni! Mutta nyt on kaikki lopussa, se on tosi. Ja minä tunnen, että alkaa uusi elämä.

– Jossa sinä sotket samalla lailla, – sanoi se, joka makasi sohvalla ja leikitteli kellonsa avaimella. Mutta matkalle lähtevä ei kuullut häntä.

– Minun on sekä ikävä että hauska lähteä, – jatkoi hän. – Minkä tähden ikävä en tiedä itsekkään.

Ja lähtöä tekevä alkoi puhua vain itsestään, huomaamatta, ettei se toisia voinut huvittaa niinkuin häntä. Ihminen ei ole koskaan niin itsekäs kuin sisäisen riemun hetkenä. Hänestä tuntuu, ettei maailmassa sinä hetkenä ole mitään ihanampaa ja intressantimpaa kuin hän itse.

– Dmitrij Andrejevitsh, kuski ei rupea odottamaan! – sanoi huoneeseen astunut, turkkiin vyötetty nuori palvelija. – Kahdennellatoista tunnilla tulivat hevoset ja nyt on kello neljä.

Dmitrij Andrejevitsh katsoi Vanjushaansa. Tämän turkin ympäri kiedotussa vyössä, huopasaappaissa ja unisissa silmissä hän kuuli äänen toisenlaisesta elämästä, joka kutsui häntä, – vaivojen, puutteiden ja toiminnan elämästä.

– Niinpä tosiaankin, suo anteeksi! – sanoi hän katsoen, olisiko mikään hakanen jäänyt auki.

Vaikka toverit kehoittivat antamaan vielä juomarahaa kyytimiehelle, hän pani lakin päähänsä ja asettui keskelle huonetta. He suutelivat toisiaan kauan yhteen mittaan, sitten uudestaan, pysähtyivät, ja vielä kolmannen kerran suutelivat. Lyhytturkkinen meni pöydän luo, joi pohjaan maljan, joka oli pöydällä, tarttui pienen ja rumannäköisen miehen käteen ja punastui.

– Ei, sanon sen sittenkin... Sinun kanssasi pitää ja voikin olla avomielinen, sillä pidän sinusta. Sinähän rakastat häntä, – niin olen aina luullut, – eikö niin?

– Rakastan, – vastasi hänen ystävänsä vielä lempeämmin hymyillen.

– Ja kentiesi...

– Tehkää hyvin, käskettiin sammuttaa kynttilät! – sanoi uninen lakeija, joka oli kuunnellut viimeistä keskustelua ja mietiskellyt, miksi herrat aina puhuvat yhtä ja samaa. – Kenelle käskette merkitsemään laskun, teillekö? – hän lisäsi kääntyen pitkän herran puoleen, tietäen edeltäpäin kenen puoleen on käännättävä.

– Minulle, – sanoi pitkä mies. – Paljonko se tekee?

– Kaksikymmentä kuusi ruplaa.

Pitkä mies mietti hetkisen, mutta ei sanonut mitään ja pani laskun taskuunsa.

Mutta toisilla oli vielä omat keskustelunsa.

– Hyvästi, sinä kunnon poika! – sanoi pieni, rumannäköinen ja lempeäsilmäinen herra.

Kyyneleet nousivat kummankin silmiin. He menivät rappusille.

– Ai, niin! – sanoi lähtevä punastuen ja kääntyen pitkän miehen puoleen: – Chevalier'n laskun sinä suoritat ja kirjoitat sitten minulle.

– Hyvä, hyvä, – sanoi pitkä mies vetäen hansikkaita käsiinsä. – Miten sinua kadehdin! – lisäsi hän aivan odottamatta, kun he olivat tulleet rappusille.

Lähtevä istuutui rekeen, kääri turkin ylleen ja sanoi: "no niin, ajetaan!" ja siirti he antaakseen reessä sijaa sille, joka oli sanonut häntä kadehtivansa; hänen äänensä värisi.

Saattamaan lähtenyt sanoi: "Hyvästi, Mitja, suokoon Jumala..." Hän toivoi ainoastaan, että toinen olisi mitä pikemmin lähtenyt eikä sentähden saanut sanotuksi loppuun mitä oli aikonut sanoa.

He vaikenivat. Vielä kerran joku sanoi "hyvästi".

Joku sanoi "aja!" – ja kuski lähti ajamaan.

– Jelizar, tänne hevonen! – huusi yksi saattajista.

Ajurit ja kuski alkoivat liikkua, hoputtivat hevosiaan ja vetivät ohjaksista. Kohmeiset vaunut narisivat lumessa.

– Kunnon poika tuo Olenin! – sanoi yksi saattajista. – Mutta mikä ihmeen halu Kaukasiaan ja vielä junkkariksi? Minä en mistään hinnasta... Tuletko huomenna klubiin päivälliselle?

– Tulen.

Ja saattajat hajaantuivat.

Matkustavasta tuntui lämpimältä, kuumalta turkissaan. Hän istuutui reen pohjalle, avasi turkkinsa levälleen ja takkuiset kyytihevoset kolmivaljakossa juosta hölköttivät pimeältä kadulta toiselle, talojen ohi, joita hän ei ollut ennen nähnyt. Oleninistä tuntui, että vain ne, jotka matkustavat pois, ajavat näitä katuja. Ympärillä oli pimeää, äänetöntä, alakuloista, mutta sydän oli niin täynnä muistoja, rakkautta, sääliä ja suloisia, ahdistavia kyyneleitä...

II

"Rakastan! Rakastan niin! Erinomaisia! Kuinka hyvältä tuntuu!" – toisti hän ja hänen teki mieli itkeä. Mutta miksi hänen teki mieli itkeä? Ketkä olivat erinomaisia? Ketä hän niin rakasti? – Hän ei sitä oikein tiennyt. Väliin hän jäi tarkastelemaan jotain taloa ja oli ihmeissään miksi se oli niin kummallisesti rakennettu; väliin hän ihmetteli, miksi kuski ja Vanjusha, jotka olivat hänelle niin vieraita, olivat niin lähellä häntä ja hänen kanssan tärisivät ja heilahtelivat jäätyneistä vetohihnoista kiinnitettyjen sivuhevosten riuhtomisista, ja uudelleen sanoi: "erinomaisia, rakastan", vieläpä myös: "jos riittää, niin on se mainiota!" ja itsekin ihmetteli miksi näin puhui ja kysyi itseltään: "olenkohan minä juovuksissa?" Tosin hän oli osaltaan juonut pari pulloa viiniä, mutta ei viini yksin ollut saanut aikaan tätä vaikutusta Oleniniin. Hänelle muistui mieleen kaikki ne ystävyyden sanat, jotka olivat tuntuneet niin sydämellisiltä ja joita oli kainosti, ikäänkuin erehdyksestä lausuttu hänelle ennen lähtöä. Muistui mieleen kädenpuristukset, katseet, äänettömyydet, äänen sävy, joka oli sanoissa "*hyvästi Mitja!*" – kun hän jo istui reessä. Muistui mieleen oma epäröimätön avomielisyys. Ja kaikki tuo oli omiaan liikuttamaan häntä. Lähdön edellä olivat kaikki, ei vain ystävät ja sukulaiset, vaan myös välinpitämättömät, vieläpä epäsympatiset ja pahansuovatkin ihmiset ikäänkuin liittoutuneet häntä enemmän rakastamaan ja anteeksiantamaan hänelle, kuten synnintunnustuksen tai kuoleman edellä. "Kenties en minä koskaan palaakaan Kaukasiasta", ajatteli hän. Ja hänestä tuntui, että hän rakasti ystäviään sekä vielä jotakuta muutakin. Ja hänen oli surku itseään. Mutta ei rakkaus ystäviin ollut saanut hänen sieluaan niin helytymään ja nousemaan, ett'ei hän voinut estää noita tahtomattaan kielelle tulevia järjettömiä sanoja, eikä myöskään rakkaus naiseen (hän ei vielä koskaan ollut rakastanut) ollut saattanut häntä tällaiseen tilaan. Rakkaus omaan itseensä, hehkuva, täynnä toiveita oleva nuori rakkaus kaikkeen hyvään, mitä hänen sielussaan oli (ja hänestä näytti nyt siinä olevan pelkkää hyvää), pani hänet itkemään ja sopertamaan yhteyttä vailla olevia sanoja.

Olenin oli nuorukainen, joka ei ollut missään päättänyt kurssia eikä palvellut (hän oli ainoastaan ollut jonkin viraston kirjoissa), joka oli tuhlannut puolen omaisuuttaan eikä kahdenkymmenen neljän vuoden ikään saakka ollut vielä valinnut itselleen mitään virka-uraa eikä koskaan mitään tehnyt. Hän oli niitä, joita moskovalaisessa seurassa kutsutaan nimellä "nuori mies".

Kahdeksantoistavuotiaana Olenin oli niin vapaa kuin yksin venäläiset neljäkymmenluvun rikkaat, jo varhain vanhemmistaan jääneet nuoret miehet ovat olleet. Hän ei tiennyt mistään ruumiillisista eikä siveellisistä siteistä; hän saattoi tehdä mitä hyvänsä eikä tarvinnut mitään, eikä mikään häntä sitonut. Hänellä ei ollut perhettä, ei isänmaata, ei uskoa eikä mistään puutetta. Hän ei uskonut mihinkään eikä tunnustanut mitään. Mutta vaikka hän ei mitään tunnustanut, ei hän ollut synkkä, ikävystynyt ja järkeilevä nuorukainen vaan päinvastoin alinomaa syttyvä. Hän väitti, ett'ei rakkautta ole, mutta nuoren ja kauniin naisen läsnäolo pani joka kerta hänen sydämensä seisahtumaan. Hän oli jo aikoja tiennyt, että kunnianosoitukset ja arvonimet ovat hulluutta, mutta hän tunsi väkisinkin mielihyvää, kun tanssiaisissa ruhtinas Sergej tuli hänen luokseen ja puhui herttaisesti. Kaikesta innostui hän vain sen verran, ett'ei se päässyt kahlehtimaan häntä. Kun hän oli antautunut jotain harrastamaan ja alkoi vain vähänkin tuntea työn ja taistelun, arkipäiväisen elämäntaistelun lähenevän, niin hän heti vaistomaisesti kiiruhti riistäytymään irti siitä tunteesta tai työstä saadakseen takaisin entisen vapautensa. Niin hän oli aloittanut hienon seuraelämän, viran, talouspuuhat, musikin, jolle hän yhteen aikaan aikoi pyhittää elämänsä, vieläpä rakkauden naisiinkin, johon hän ei uskonut. Hän mietiskeli sinne tänne, mihin kohdistaisi kaiken sen nuoruuden voiman, joka on ihmisessä vain kerran: taiteeseen, tieteeseen, naisen rakastamiseen, – vai käytännölliseen toimintaan, järjen, sydämen, sivistyksen palvelukseen, – tuon innon, joka ei enää toistu, vain kerraksi ihmiselle annetun vallan tehdä itsestään kaikkea,

mitä vain tahtoo ja parhaana pitää, ja koko maailmasta, mitä haluaa. Tosin on ihmisiä, joilta tuo hengen levoton pyrkimys puuttuu, jotka astuessaan elämään heti kohta panevat kaulaansa ne länget, jotka ensinnä sattuvat käsiin, ja työskentelevät niissä uskollisesti elämänsä loppuun. Mutta Olenin tunsu itsessään liian selvästi tuon kaikkivaltiaan nuoruuden jumalan läsnäolon, kyvyn muuttua yhdeksi ainoaksi haluksi, yhdeksi ainoaksi ajatukseksi, – kyvyn tahtoa jotain ja tehdä jotain, heittäytyä suinpäin pohjattomaan kuiluun tietämättä miksi. Hän oli siitä tietoinen ja samalla ylpeä ja oli onnellinen siitä, itse sitä tietämättään. Tähän saakka hän oli rakastanut vain itseään eikä ollut voinut olla rakastamatta, siksi että odotti itseltään vain hyvää eikä vielä ollut ehtinyt pettyä itseensä nähden. Lähtiessään matkalle Moskovasta hän oli siinä onnellisessa nuorekkaassa mielialassa, jolloin nähdessään entiset vikansa nuorukainen yhtäkkiä sanoo itselleen, että kaikki on ollut erehdystä, että kaikki tähänastinen on ollut satunnaista ja mitätöntä, ett'ei hän ennen ollut tahtonutkaan elää *oikein hyvin*, mutta että nyt Moskovasta päästyä alkaa uusi elämä, jossa ei enää ole niitä vikoja eikä katumusta vaan jossa varmaan on pelkkää onnea.

Pitkillä matkoilla on aina niin, että kahdella-kolmella ensi kyytivälillä mielikuvitus pysyy siinä paikassa, josta olet lähtenyt, mutta ensimmäisen matkalla viettämäsi aamun tullen se yhtäkkiä siirtyy matkan määräpaikkaan ja rakentelee jo sinne tulevaisuuden tuulentupia. Niin kävi Olenininkin.

Kun hän oli päässyt kaupungin ulkopuolelle ja näki lumisia kenttiä niin hän ilostui siitä, että oli yksin keskellä noita kenttiä, kääriytyi turkkiinsa, laskeutui reen pohjalle, mieli tuli levolliseksi, ja hän vaipui uinailuun. Ystävien jäähyväiset liikuttivat häntä ja hänelle alkoi tulla muistoon koko viime talvi, jonka oli viettänyt Moskovassa, ja hämärien ajatusten ja soimausten keskeyttäminä alkoivat kutsumattomat kuvat tuosta kuluneesta ajasta tulla hänen mielikuvitukseensa.

Hänen mieleensä muistui häntä saattamassa ollut ystävänsä ja hänen suhteensa tyttöön, josta he olivat puhuneet. Tuo tyttö oli rikas. "Miten hän saattoi rakastaa tyttöä kun tämä rakasti minua? – mietti hän, ja ilkeitä epäilyksiä tuli hänen mieleensä. – Taitaa olla ihmisissä paljon epärehellisyyttä. Mutta miksi minä en todellakaan ole sitten vielä rakastanut? – tuli hänen eteensä kysymys. – Kaikki sanovat minulle, ett'en minä ole rakastanut. Olenko minä todellakin siveellinen epäsiikio?" Ja hän alkoi muistella huvittelujaan. Hän muisti ensi ajat hienossa maailmassa ja erään ystävänsä sisaren, jonka kanssa hän silloin vietti illat ja pöydällä oleva lamppu valaisi tytön hienot sormet, jotka olivat kiinni työssä, ja alaosan hänen kauniita hienoja kasvojaan; muistui mieleen kaikki nuo keskustelut, jotka olivat venyneet sanomattoman hitaasti, ja yleensä liika juhlallisuus ja kankeus ja alituinen kiusallinen tunne tuon pingoitettun aseman vuoksi. Jokin ääni sanoi koko ajan: *ei näin, ei näin!* – ja niinpä se todellakaan ei päättynyt hyvin. Sitten hänen mieleensä tuli tanssiaiset ja masurkka kauniin D:n kanssa. "Miten olin rakastunut sinä yönä, miten olin onnellinen! Ja miten minuun koski ja miten minua harmitti, kun seuraavana aamuna herätessäni tunsin olevani vapaa! Miksi ei se rakkaus sitten tule ja köytä minua ihan käsistä ja jaloista? – ajatteli hän. – Ei, ei ole rakkautta! Naapurin rouva, joka minulle, Dubrovinille ja johtajalle kertoi kaikille samalla tavalla, että rakasti tähtiä, ei myöskään ollut *oikea*." Ja nyt johtuu hänen mieleensä omat taloudelliset toimensa maalla eikä taaskaan näissä muisteloissa ole mitään mihin mielellään pysähtyisi. "Puhuvatkohan nuo kauan minun lähdöstäni?" – pälkähtää hänen päähänsä. Mutta ketä ne nuo ovat, ei hän tiedä, ja kohta sen perästä tulee mieleen asia, joka panee hänen otsansa ryppyyn ja antaa hänen lausua epäselviä ääniteitä: muisto monsieur Cappellesta ja 678: sta ruplasta, jotka hän oli jäänyt velkaa räätäliille, ja hän muistaa sanat, joilla oli pyytänyt räätäliä odottamaan vielä vuoden ja hämmennyksen ja kohtaloonsa alistumisen ilmeen, joka oli kuvastunut räätälin kasvoilla. "Voi Jumalani, Jumalani!" – toistaa hän rypistäen otsaansa ja koettaen karkoittaa tuota kiusallista ajatusta. "Siitä huolimatta hän kuitenkin rakasti minua, – ajattelee hän tyttöä, josta oli puhe hyvästiä jättäessä. – Niin, jos olisin mennyt hänen kanssaan naimisiin, ei minulla olisi velkoja, mutta nyt jäin velkaa Vasiljeville". Ja hänen mieleensä muistuu viimeinen peli-ilta herra Vasiljevin kanssa klubissa, jonne hän oli mennyt suoraan tuon naisen luota, ja tulevat mieleen omat alentavan nöyrät pyynnöt jatkamaan peliä ja

tämän kylmät kiellot. "Vuosi säästävyyttä ja kaikki se on maksettu ja viekoon heidät sitten vaikka piru!.." Mutta tästä varmuudesta huolimatta hän alkaa uudelleen laskea jällelle jääneitä velkojaan, niiden määräaikoja ja otaksumiaan maksupäiviä. "Mutta minähän jäin vielä velkaa Morellillekin enkä vain Chevalier'ille", muistui hänen mieleensä; ja hänen eteensä tulee koko se yö, jona oli niin suuresti velkaantunut. Oli vietetty juominkeja mustalaisten kanssa ja ne oli toimeenpannut Sashka B., sivus-adjutantti, ja ruhtinas D., ja tuo hyvinarvoisa herra... Ja miksi ne ovat niin tyytyväisiä itseensä nuo herrat, – ajatteli hän, – ja millä perustuksella he muodostavat oman piirinsä, johon kuuluminen muka on muille hyvin suuri kunnia? Senkö vuoksi, että ovat sivus-adjutantteja? Onhan ihan kauheata, miten tyhminä ja kurjina he pitävät muita Minä sitä vastoin näytin heille, ett'en ollenkaan halua heitä lähennellä. Luulen kumminkin, että työnjohtaja Andrej olisi hyvin ihmeissään jos kuulisi, että olen *sinä* sellaisen herran kanssa kuin Sashka B: n, joka on eversti ja sivus-adjutantti. Niin, eikä kukaan juonut enemmän kuin minä *sinä* iltana; minä opetin mustalaisille uuden laulun ja kaikki kuuntelivat. "Tosin olen tehnyt paljon tyhmyyksiä, mutta sittenkin olen hyvin hyvä nuori mies", ajattelee hän.

Aamu valkeni kun Olenin oli ehtinyt kolmanteen pysähdyspaikkaan. Hän joi teetä, asetti uudestaan sälyt ja kapsäkit paikoilleen ja istuutui niiden keskeen järkevänä, suorana ja huolellisena, selvillä siitä missä mikin on: missä on rahat ja paljonko niitä on, missä passi ja matkakuitti – ja kaikki tuntui hänestä niin käytännöllisesti järjestetyltä, että hän tuli hyvälle tuulelle, ja kaukainen matka tuntui vain jonkunmoiselta kestävältä kävelyretkeltä.

Aamun ja keskipäivän hän vietti kokonaan aritmetisiin laskuihin vaipuneena: montako virstaa oli kulkenut, paljonko vielä oli lähimmälle pysäkillle, paljonko lähimpään kaupunkiin, paljonko päivälliseen, teen juontiin, Stavropoliin, ja monesko osa koko matkasta oli jo kuljettu. Samalla hän myös laski: paljonko on rahaa, paljonko jää jällelle, paljonko menee kaikkien velkojen maksamiseen ja kuinka suuren osan kaikista tuloista hän on kuluttava kuukaudessa. Illalla juotuaan teensä hän laski, että Stavropoliin oli seitsemän yhdettätoista osaa koko matkasta, velkoja oli jällellä kaikkiaan seitsemää säästäväisesti elettyä kuukautta kohti ja yksi kahdeksas osa koko omaisuudesta, – ja rauhoittuen hän kääri turkin ylleen, heittäytyi rekeen ja vaipui taas uinailuun. Hänen mielikuvituksensa oli nyt jo tulevaisuudessa, Kaukasiassa. Kaikkiin vastaisiin unelmiin liittyi kuvia Amalat-bekeistä, tsherkessityöistä, vuorista, jyrkänteistä, kauheista putouksista ja vaaroista. Se kaikki esiintyy himmeänä, epäselvänä, mutta kunnia houkutuksineen ja kuolema varoittavana herättävät mielenkiintoa tuohon tulevaisuuteen. Väliin hän harvinaisen urheasti ja voimalla, jota kaikki hämmästyvät, surmaa ja kukistaa lukemattomia vuorelaisia; väliin on hän itse vuorelainen ja heidän kanssaan puolustaa riippumattomuuttaan venäläisiä vastaan. Milloin yksityisseikatkin tulevat näkyviin on noissa yksityisseikoissa aina osallisina entisiä Moskovan henkilöitä. Sashka B. tuossa joko venäläisten tai vuorelaisten kanssa taistelee häntä vastaan. Ottaapa, käsittämätöntä miten, räätäli monsieur Cappelle'kin osaa voittajien riemuun. Jos siinä samalla muistellaan entisiä solvauksia, heikkouksia, erehdyksiä, on niiden muistelemisesta vain huvia. On selvää, ett'ei nuo erehdykset voi enää uudistua siellä vuorien, putousten, tsherkessiläistytöjen ja ainaisten vaarain keskellä. Kun on kerran tehnyt niistä synnintunnustuksen itselleen, niin on niistä päässyt. On vielä yksi haave, kaikkein kallein, joka tunkeutui kaikkiin nuoren miehen tulevaisuuden ajatuksiin: se oli unelma naisesta. Ja siellä, vuorten keskessä, se esiintyy mielikuvitukselle tsherkessiläis-orjattaren muodossa, solakkavartaloisena, pitkäpalmikkoisena, nöyrä- ja syväsilmäisenä. Hän näkee edessään vuorilla yksinäisen majan ja sen kynnyksellä on nainen odottamassa miestä, joka palaa hänen luokseen väsyneenä, pölyisenä, veren ja maineen peittämänä, ja hän on tuntevinaan tuon naisen suudelmat, hänen hartiansa, viehättävän äänensä ja kuuliaisuutensa. Nainen on ihana, mutta sivistymätön, hurja, raaka. Hän rupeaa kasvattamaan häntä pitkinä talvi-iltoina. Hän on viisas, älykäs ja lahjakas ja nopeasti omistaa kaikki välttämättömät tiedot. Miksi ei voisi? – hän voi hyvin helposti oppia kieliä, lukea teoksia ranskalaisesta kirjallisuudesta, ymmärtää niitä... *Notre Dame de Paris* esimerkiksi

on varmaan hänen mieleensä. Hän osaa puhuakkin ranskaa. Salongissa hänellä saattaa olla enemmän synnynnäistä arvokkuutta kuin kaikkein hienoimmalla maailmannaisella. Hän osaa laulaa koruttomasti, voimakkaasti, intohimoisesti: "Uh, mitä hullua!" sanoo Olenin itselleen. Ja nyt he olivat tulleet johonkin pysähdyspaikkaan ja piti siirtyä reestä toiseen ja antaa juomarahaa. Mutta hän etsii uudestaan mielikuvituksellaan sitä hullua, jonka oli hylännyt ja hänen eteensä tulevat taas tsherkessiläistytöt, maine, paluu Venäjälle, sivus-adjutantti arvo, ihana vaimo. "Mutta rakkauttahan ei ole, – hän sanoo itselleen, – arvonimet ovat roskaa. Mutta kuusisataa seitsemänkymmentä kahdeksan ruplaa?.. Entä valloitettu maa, joka on antanut minulle enemmän rikkautta kuin tarvitsen koko elämäkseni? Muuten ei ole hyvä yksin käyttää hyväkseen sitä rikkautta. Se on jaettava. Mutta kenelle? – Kuusisataa seitsemänkymmentä kahdeksan ruplaa Cappelle'lle, ja sittenpä hän näkee..." Ja nyt laskeutuvat jo aivan epäselvät näyt tajuntaan ja vain Vanjushan ääni ja tunne liikkumisen pysähtymisestä keskeyttävät tervettä, raikasta unta, ja itse muistamattaan sitä hän siirtyy toiseen rekeen uudella pysäkillä ja matkustaa eteenpäin.

Toisena aamuna tapahtuu aivan sama: samallaiset asemat, tee, hevosten liikkuvat lautaset, lyhyt sananvaihto Vanjushan kanssa, samat epäselvät unelmat ja horrokseen vaipuminen iltaisin ja raskas, terve, tuores uni yön kestäessä.

III

Mitä kauemmas Olenin tuli Venäjän keskustasta, sitä kaukaisemmilta tuntuivat hänestä kaikki omat muistonsa; ja kuta lähemmäksi Kaukasiaa hän saapui sitä hilpeämmäksi kävi hänen mielensä. "Entä jos matkustaisi kokonaan pois eikä koskaan palaisi eikä ilmaantuisi enää ihmisten ilmoille", tuli joskus hänen päähänsä. Mutta ne ihmiset, joita minä näen täällä, *eivät ole ihmisiä*; ei yksikään niistä tunne minua, eikä koskaan kukaan heistä saata olla Moskovassa siinä seurapiirissä, jossa minä olen ollut, ja kuulla minun entisyydestäni. Ja aivan uusi kaikesta entisestä vapautumisen tunne valtasi hänet noiden karkeiden olentojen parissa, joita hän tapasi matkalla ja joita hän ei tunnustanut moskovalaisten tuttavainsa vertaisiksi ihmisiksi. Mitä karkeampaa kansa oli, mitä vähemmin näkyi sivistyksen merkkejä, sitä vapaammaksi hän tunsu itsensä. Stavropol, jonka läpi hänen oli matkustaminen, ärsytti häntä. Nimikilvet – niitä oli päällisiksi ranskankielisiäkin – vaunuissa istuvat naiset, ajurit torilla, bulevardi ja sinelliin ja hattuun puettu herrasmies, joka käyskenteli bulevardilla tarkastellen ohikulkevia, – vaikuttivat häneen sairaasti. "Kenties nuo ihmiset tuntevat jonkun tuttavistani?" – ja hän muisti taas klubin, räätälin, kortit, hienoston... Stavropolista lähtien oli sen sijaan taas kaikki tyydyttävää: jylhää ja sen lisäksi kaunista ja sotaista. Ja Olenin ilostui ilostumistaan. Kaikki, kuten kasakat, kuskit, majatalontarkastajat, olivat hänestä vääristämättömiä olentoja, joiden kanssa hänen kävi suoraan laskeminen leikkiä ja puhuminen, miettimättä mikä arvo-aste kullakin on. Kaikki kuuluivat ihmissukuun, joka oli kokonaan itsetiedottomasti ystävällinen Olenille, ja kaikki suhtautuivat häneen suosiollisesti.

Vasta Donin joukkojen maassa vaihdettiin reki rattaihin, ja Stavropolin tuolla puolen tuli ilma jo niin lämpimäksi, että Olenin ajoi ilman turkkia. Oli jo kevät – odottamaton, iloinen kevät Oleninille. Öisin ei enää laskettu lähtemään kasakkakylistä ja iltaisin sanottiin, että on vaarallista kulkea. Vanjushaa alkoi silloin tällöin peloittaa ja pyssy oli ladattuna mukana rattailla. Oleninin ilo kasvoi. Eräässä majapaikassa tarkastusmies kertoi äskettäin matkalla tapahtuneesta kauheasta murhasta. Vastaan tulijat alkoivat olla aseilla varustettuja. "Vai tässä se alkaa!" – sanoi Olenin itselleen ja alati odotti milloin näkyisivät lumipeitteiset vuoret, joista oli niin paljon hänelle puhuttu. Kerran iltapuolella päivää nogajilainen kyytimies piiskallaan viittasi pilvien takaisiin vuoriin. Olenin alkoi ahneesti tähystellä mutta oli pilvinen päivä ja pilvet puoleksi verhosivat taakseen vuoret. Oleninin silmiin siinsi jotain harmaata, valkeata, kutrista, ja kuinka olisi koettanutkin, hän ei voinut huomata mitään kaunista vuorien näyssä, vaikka oli niistä niin paljon lukenut ja kuullut. Hän arveli, että vuoret ja pilvet näyttävät aivan samanlaisilta ja että tuo hänelle uskoteltu lumivuorten erityinen kauneus on samanlainen keksintö kuin Bachin musiikki ja rakkaus naiseen, joihin hän ei uskonut. Ja hän herkesi odottamasta vuoria. Mutta seuraavana päivänä varhain aamulla hän rattaillaan heräsi viileydestä ja välinpitämättömästi katsahti oikealle. Aamu oli aivan kirkas. Yhtäkkiä hän näki, noin kahdenkymmenen askeleen päässä itsestään, kuten hän luuli ensi näkemällä, puhtaan valkoisia röykkiöitä hienon hienoine rajapiirteineen ja kangastuksen tapaisen, selvän eetterimäisen viivan niiden harjain ja kaukaisen taivaan välillä. Ja kun hän tajusi koko etäisyyden itsensä ja vuorten sekä taivaan välillä ja vuorten koko mahtavuuden ja kun hän alkoi tuntea että tuota kauneutta oli koko loppumattomuus, niin hän pelästyi, että se onkin näkyä, unta. Hän ravisteli herätäkseen. Vuoret vaan pysyivät samoina.

– Mitä se tuo on? Mitä ihmettä tuo on? – kysyi hän kyytimieheltä.

– Vuoria vaan, – vastasi nogajilainen välinpitämättömästi.

– Minäkin olen niitä pitkän aikaa katsellut, – sanoi Vanjusha: – onpa se kaunista! Kotona eivät uskoisi.

Hevosten nopeasti kulkiessa tasaista tietä näyttivät vuoret juoksevan pitkin taivaanrantaa, välkkyen ruusunhohteisin huipuin nousevan auringon valossa. Aluksi vuoret vain ihmetyttivät Oleninia, sitten riemastuttivat; mutta sitten yhä enemmän ja enemmän vaipuessaan tuon

suoraan arosta eikä toisista mustista vuorista nousevan ja pakenevan lumipeitteisen vuorijonon tarkasteluun, hän alkoi vähitellen käsittää tuota kauneutta ja *tuntemalla tuntea* noita vuoria. Siitä hetkestä kaikki, mitä hyvänsä hän näki, kaikki mitä hän ajatteli, kaikki mitä hän tunsi, sai häneen nähden uuden ankan majestetisen vuorten luonteen. Kaikki Moskovan muistot, häpeä ja katumus, kaikki halpamaiset haaveet Kaukasiasta kokonaan katosivat eivätkä palanneet enää. Oli kuin jokin juhlallinen ääni olisi sanonut hänelle: "nyt se on alkanut". Ja tie ja kaukana siintävä Terekin viiru ja kylät ja ihmiset – kaikki tuo ei tuntunut enää miltään leikiltä. Hän katsahtaa taivaalle – ja muistuu vuoret. Katsahtaa itseensä, Vanjushaan – ja taas vuoret. Tuossa ratsastaa kaksi kasakkaa, ja koteloihin pistetyt pyssyt tasaisesti heilahtelevat heidän selässään ja hevosten tummanruskeat ja harmaat jalat hämmentyvät toisiinsa, mutta vuoret... Terekin takaa näkyy savua kylästä, mutta vuoret... Aurinko nousee ja väikkyy kaislikon takaa siintävässä Terekissä, mutta vuoret... Kylästä ajetaan rattailla, naisia kulkee jalkaisin, kauniita naisia, nuoria, mutta vuoret... "Abrekit mellastavat arolla, minä ajan, en pelkää niitä – minulla on pyssy ja voimaa ja nuoruutta", mutta vuoret...

IV

Koko se Tersk'in jakson osa, jota pitkin sijaitsevat grebeniläis- (s.o. harjanteilla olevat) kasakkakylät, on melkein 80 virstan pituudelta pinnanmuodostuksen ja asutuksen puolesta samannäköistä. Terek, joka eroittaa kasakat vuorelaisista, virtaa sekaisena ja vuolaana, mutta jo leveänä ja levollisena, lakkaamatta kulettaen harmahtavaa hiekkaa matalalle, kaislaa kasvavalle oikeanpuoleiselle rannalle, ja syöden jyrkkää, joskaan ei korkeata, vasenta rantaa ja sen satavuotisten tammien, mätänevien platanien ja nuorten vesojen juuria. Oikealla rannalla ovat tosin nyt jo rauhassa mutta vieläkin levottomina elävät paimentolaiskylät; pitkin vasenta rantaa, puolen virstan etäisyydessä vedestä, seitsemän ja kahdeksan virstan päässä toisistaan, ovat kasakkaosastojen kylät eli stanitsat. Ennen aikaan suurin osa noita stanitsoja oli aivan rannalla, mutta Terek vuosi vuodelta siirtyen pohjoiseen päin vuorista huuhtoi ne ja nyt saattaa nähdä vain tiheään kasvettuneita vanhojen kaupunkien jäännöksiä, puutarhoja, päärynäpuita, yrttejä ja pyramidipoppeleja, joiden ympärille sinivattupensaat ja villinä kasvavat viiniköynnökset ovat kietoutuneet. Ei kukaan asu enää siellä, ja hiekassa näkyy vain paikkaan mieltyneiden hirvien, susien, jänisten ja fasanien jälkiä. Stanitsasta toiseen kulkee tie, joka on hakattu metsään tykin kantaman pituiseksi. Tien varrella on vartiopaikkoja, joissa kasakat palvelevat; vartiopaikkojen välillä on vahtitorneja, joissa on vartioita. Vain kapea, noin kolmensadan sylen levyinen kaistale metsäistä hedelmällistä maata on kasakkain aluetta. Pohjoiseen heistä alkaa Nogaiskin tai Mozdokskin aron aaltomainen hiekka-aavikko, joka ulottuu kauas pohjoiseen Truhmenin, Astrakanin ja Kirgiz-Kaisakin aroihiin. Terekin takana etelässä on Iso-Tshetshnja, Kotshkalosovin harjanne, Mustat vuoret, vielä jokin harjanne ja vihdoin lumivuoret, jotka vain näkyvät mutta joilla ei kukaan koskaan vielä ole käynyt. Tällä hedelmällisellä, metsäisellä ja kasvillisuudesta rikkaalla kaistaleella asuu ikimuistoisista ajoista sotaista, kaunis ja rikas vanhauskoinen venäläinen väestö, jota kutsutaan grebeniläiskasakoiksi.

Hyvin, hyvin kauan sitte heidän vanhauskoiset esi-isänsä pakenivat Venäjältä ja asettuivat Terekin taakse tshetshenien pariin Grebenillä, joka on ensimmäinen harjanne Ison Tshetshnjan metsäisillä vuorilla. Tshetshenien parissa asuen kasakat sekoittuivat näihin ja omistivat vuorelaisten tavat, elämän muodot ja luonteen; mutta he säilyttivät täälläkin täydessä puhtaudessaan venäjän kielen ja vanhauskoisuuden. Taru, joka vielä tänäkin päivänä elää tuoreena kasakoilla, kertoo, että tsaari Iivana julma teki matkoja Terekille, kutsui Grebeniltä eteensä ukkoja, lahjoitti heille maan tällä puolen jokea, kehoitti elämään sovussa ja lupasi olla pakoittamatta heitä alamaisuuteen ja vaatimatta heiltä uskonsa muuttamista. Vielä tänäkin päivänä kasakkasuvut selittävät heimolaisuuttaan tshetsheniläissukujen kanssa, ja vapauden rakkaus, mieltymys toimettomuuteen, ryöstöön ja sotaan ovat heidän luonteensa pääpiirteitä. Venäjän vaikutus ilmenee vain epäedulliselta puolelta – vaalien häiritsemisessä, kirkonkellojen poisottamisessa ja sotajoukoissa, joita pidetään siellä ja kuljetaan maan läpi. Kasakka vaistomaisesti tuntee vähemmin vihaavansa vuorelais-dzhigittiä,¹ joka on tappanut häneltä veljen, kuin sotamiestä, joka majailee hänen luonaan puolustaakseen hänen stanitsaansa mutta joka tupruuttaa hänen majansa täyteen tupakan savua. Hän kunnioittaa vuorelais-vihollistaan, mutta halveksii vennon vierasta sortajaansa ja häiritsijäänsä sotamiestä. Oikeastaan venäläinen talonpoika on kasakalle outo, eriskummallinen ja halveksittu olento, josta hän on saanut nähdä kuvan vain kiertelevissä kaupustelijoissa ja vähävenäläisissä siirtolaisissa, joita kasakat ylenkatseellisesti kutsuvat shapovaleiksi. Keikailla koetetaan matkimalla tsherkessii puvussa. Paras ase saadaan vuorelaiselta, parhaat hevoset ostetaan tai varastetaan myös heiltä. Oikea kasakka ylpeilee tatarin kielen taidollaan ja remutessaan hän iloisella päällä puhuu oman veljensäkin kanssa tataria. Siitä huolimatta tämä pieni, maailman

¹ Mainio ratsumies ja aseenkäyttäjä. (Suom. muist.)

kolikkaan heitetty kristitty kansa, puolivillien muhamettiläis-heimojen ja sotamiesten parissa, luulee olevansa korkealla kehitystasolla ja tunnustaa ihmiseksi vain kasakan, kaikkea muuta se katsoo halveksivasti. Enemmän aikansa kasakka viettää vartiopaikalla, sotaretkillä, metsällä ja kalalla. Hän ei juuri koskaan ole kotitöissä. Hänen viipymisensä stanitsassa on poikkeus säännöstä ja silloin hän *hurjailee*. Kaikilla kasakoilla on oma viininsä ja juoppoutta ei voi sanoa niin kaikkien yhteiseksi taipumukseksi kuin tavaksi, jonka laiminlyömistä pidettäisiin luopioisuutena. Naista kasakka pitää välikappaleena varallisuuteensa; vain neitosen sallii hän huvitella, vaimonsa sitävastoin antaa nuoruudesta kauas vanhuuteen saakka tehdä työtä itseään varten ja itämaalaiseen tapaan vaatii naiselta nöyryyttä ja työtä. Tämän katsantokannan vuoksi nainen, voimakkaasti kehittyen sekä ruumiillisesti että henkisesti, vaikkakin ollen ulkonaisessa alamaisuudessa, saa koti-elämässä, kuten yleensä itämailla, verrattomasti suuremman vaikutuksen ja tärkeyden kuin lännessä. Hänen vetäytymisensä yhteiskunnallisesta elämästä ja tottumuksensa miesten raskaisiin töihin antavat hänelle sitä suuremman painon ja vallan koti-oloissa. Kasakka, joka syrjäisten läsnäollessa pitää sopimattomana ystävällisesti taikka muuten suotta puhella vaimonsa kanssa, tuntee tahtomattaankin tämän etevämyyden, kun jää hänen kanssaan kahden. Koko koti, kaikki omaisuus, koko talous on vaimon hankkimaa ja pysyy pystyssä vain hänen vaivoillaan ja huolenpidollaan. Vaikka miehellä on se varma usko, että työ on kasakalle häpeä ja sopii vain nogajilaiselle rengille sekä vaimoväelle, tuntee hän kuitenkin itsessään hämärästi, että kaikki mistä hän elää ja mitä omakseen kutsuu on saman työn tuotetta ja että naisen, äidin tai orjattarenaan pitämänsä vaimon, vallassa on viedä häneltä kaikki mitä hänellä on. Sitä paitsi alituiset naisten huoleksi jätetyt raskaat miestentyöt ja heille annetut toimet ovat luoneet grebeniläisnaisen erikoisesti itsenäisen, miehekkään luonteen ja ovat ihmetyttävässä määrässä kehittäneet hänen ruumiillista voimaansa, tervettä järkeään, päättäväisyyttään ja luonteensa kestävyyttä. Ylipäänsä ovat naiset sekä voimakkaampia, viisaampia, kehittyneempiä että kauniimpia kuin kasakkamiehet. Grebeniläisnaisen kauneudessa erityisesti ihmetyttää mitä puhtaimman tsherkessiläiskasvotyypin yhtyminen pohjoismaalaisen naisen leveään ja voimakkaaseen vartaloon. Kasakkanaiset käyttävät tsherkessiläistä pukua: tatarilaista paitaa, beshmettiä² ja kenkiä, mutta liinansa he sitovat venäläiseen tapaan. Koreilu, puhtaus ja siroisuus puvussaan ja tupiensa sievistämisessä kuuluvat tapaan ja ovat elämän välttämättömyytenä. Suhteissaan miehiin naiset, etenkin tytöt, ovat täysin vapaita. Novomlinin stanitsaa on pidetty grebeniläiskasakkain kehtona. Siellä on paremmin kuin muualla säilynyt vanhain grebeniläisten luonne ja sen stanitsan naiset ovat jo ammoisista ajoista olleet kauneudestaan kuuluja yli koko Kaukasian. Kasakkain tulolähteinä ovat viini- ja hedelmätarhat, arbuseja ja meloneja kasvavat ryytimaat, kalastus, metsästys, maissin ja riisin viljely ja sotasaalis.

Novomlinin stanitsa on kolmen virstan päässä Terekistä, josta sen eroittaa sankka metsä. Toisella puolen stanitsan läpi kulkevaa tietä on joki, toisella vihertää viini- ja hedelmätarhoja ja välkkää Nogaikin aron hiekkaburuneja (lentohiekkakumpuja). Stanitsaa ympäröi multavalli ja pistävä orjantappurametsä. Stanitsan sisään ja sieltä pois päästään korkean pylväillä lepäävän portin kautta, jota peittää pieni kaisloilla päällystetty kansi, ja portin vieressä puisella jalustalla on tykki, kömpelönnäköinen, sata vuotta ampumatta ollut, jonka kasakat jolloinkin ovat ottaneet saaliikseen. Kasakka palveluspuvussaan miekkoineen ja pyssyineen väliin seisoo, väliin ei, vahtipaikalla portin luona; milloin tekee kunnia rintaman ohi kulkevalle upseerille, milloin jättää tekemättä. Portin kamaran valkeaan alalautaan on mustalla kirjoitettu: taloja 266, miespuolista väkeä 897 henkeä, naispuolista 1,012. Kasakkain asunnot ovat pylväiden päällä, maasta melkein metrin korkeudella, niitä peittää siisti kaislakatto korkeine harjoineen. Kaikki asunnot ovat, joskaan ei uusia, niin puhtaita, ja niissä on erilaisia korkeita kuisteja eivätkä ne ole toisissaan kiinni, vaan väljällään, sievästi leveiden katujen ja välikujain varrella. Valoisain, suurten ikkunain

² Tatareilla yleinen ihonuttu. (Suom. muist.)

edessä, kasvitarhain takaa, kohoaa useissa kodeissa majain yli ulottuen tummanvihreitä poppeleja, hentoja vaalealehväisiä akasioita valkeine lemuavine kukkineen sekä räikeinä loistavia keltaisia auringonkukkia ja kiertoheinäin ja viinirypäleen kiemurtelevia köynnöksiä. Avaralla torilla näkyy kolme pientä kojua, joissa on punaista rihkamaa, auringonkukan siemeniä, liskoja ja prenikoita; korkean muurin takaa, vanhojen poppelien keskeltä näkyy kaikkia muita korkeampi rykmentin komentajan talo kaksipuolisine ikkunoineen. Väkeä ei stanitsan kaduilla arkipäivinä, etenkin kesällä, näy paljon. Kasakat ovat palveluksessaan: vartioissa ja sotaretkillä; vanhukset ovat metsällä, kalassa tahi vaimojen kanssa työssä puutarhoissa ja kasvismailla. Vain ikäloput, pienokaiset ja sairaat jäävät kotiin.

V

Oli semmoinen erityinen ilta, jommoisia on vain Kaukasiassa. Aurinko oli vaipunut vuorten taa, mutta oli vielä valoisaa. Iltarusko oli vallannut kolmannen osan taivasta ja ruskotuksen valossa eroittautuivat selvästi vuorten kiillottoman valkeat röykkiöt. Ilma oli harvaa, liikkumatonta ja kaikuksaa. Vuorista laskeutui aroille muutamia virstoja pitkä varjo. Jos joskus sattuu näkymään jossain ratsumiehiä niin jo heti kasakat vartiopaikoistaan ja tshetshenit leirikylästään katselevat ihmeissään ja uteliaina ratsastavia koettaen arvata, ketä nuo vihamieliset ihmiset mahtavat olla. Kun tulee ilta niin ihmiset toinen toistaan peläten ahtautuvat asuntoihinsa ja vain metsän peto ja lintu ihmistä säikähtämättä vapaana temmeltää tässä erämaassa. Puutarhoista korien punonnasta kiiruhtavat kasakattaret ennen auringon laskua, hilpeästi tarinoiden. Puutarhatkin käyvät tyhjiksi kuten koko ympäristö; mutta stanitsa tähän aikaan illasta vilkastuu erityisesti. Kaikilta tahoilta – jalkaisin, ratsain ja narisevin rattain – liikkuu väkeä stanitsaa kohti. Tytöt vyöltä kohotetuissa paidoissa, vitsat kädessä, iloisesti haastellen juoksevat karjaa vastaan, joka tungeskellen kulkee, ympärillään pilvi tomua ja arolta tuomiaan sääskiä. Lihavat lehmät ja niiden kanssa puhvelilehmät juoksentelevat kaduilla sinne tänne ja kasakattaret kuvikkaisissa puseroissaan, beshmeteissä, häärivät niiden kesken. Kajahtaa heidän kimeät äänensä, iloinen naurunsa ja kirkkaisunsa, joihin sekoittuu karjan mylvintä. Tuolla kasakka, aseissaan, hevosen selässä, on päässyt lomalle vartiosta ja ratsastaen majan viereen kumartuu ikkunaan ja koputtaa sitä, heti koputettua tulee näkyviin kasakattaren kaunis nuori pää ja kuuluu hymyilevää, sydämellistä puhetta. Tuolla nogajilainen renki, jolla on ulkonevat poskipää ja jonka puku on repaleinen, on tuonut kuorman kaisloja arolta ja kaataa narisevat rattaat esaulin³ puhtaalle, avaralle pihalle, ottaa länget härkien nuokkuvista päistä ja vaihtaa isäntänsä kanssa joitakuuta tatarinkielisiä huudahduksia. Lammikon vieressä, joka täyttää melkein koko kadun ja jonka ohi niin monta vuotta ihmiset ovat kulkeneet, kompuroi kasakatar, vaivaloisesti pysyttellen liki aitausta, kantamus puita selässään, valkoisia jalkoja peittävä paita korkealle nostettuna, ja metsältä palaava kasakka leikillään huutaa: "nosta ylemmäs, kelvoton!" – ja tähtää häneen; kasakatar laskee alas paidan ja pudottaa puut. Kasakkavanhus, housunlahkeet käärittyinä ja harmaa rinta paljaana, palaa kalalta ja kantaa olalle heitetyssä *sanetkassaan*⁴ vielä hytkähteleviä hopeisia sillejä, ja kulkeakseen suorinta tietä kiipeää naapurinsa särkyneen aidan yli ja irroittaa takkinsa, joka on takertunut aitaan. Tuolla eukko vetää perässään kuivanutta rankoa ja nurkan takaa kuuluu kirveen iskuja. Kasakkalapset vikisevät ja heittävät kiekkoa kaikkialla missä vaan on tasaisia paikkoja. Päästäkseen kiertämästä kiipeävät vaimot aitojen yli. Kaikkialla nousee piipuista lemuava kizjakin⁵ savu. Kaikilta pihoilta kuuluu kiireistä touhua, joka käy yön hiljaisuuden edellä.

Ulitka-eukko, jonka mies on kasakkavänrikki ja koulunopettaja, on kuten muutkin mennyt kartanon portille odottamaan karjaa, jota hänen tyttänsä Marjanka ajaa katuja pitkin. Hän ei ole vielä ehtinyt avata vitsa-aitaa, kun mahdollittoman iso puhvelilehmä sääskien vainoomana ja ammuksen raivaa itselleen tien veräjältä; sen perästä tulevat vähitellen kylläiset lehmät suurine silmineen tunnustellen emäntää ja hännällään tahdissa viuhdoen kupeitaan. Solakka kaunotar Marjanka tulee portista ja heittäen risut, sulkee veräjän ja minkä jaloista lähtee hyökkää hätistämään erilleen pihamaalla puskeilevaa karjaa. "Kengät pois, paholaisen tyttö! – huutaa äiti: – jalkineesi ovat ihan mäsänä". Marjanka ei hiukkaakaan pahastu saamastaan paholaisen tytön nimestä, pitää sanoja hellyytenä ja iloisesti jatkaa puuhaansa. Marjanka on sitonut liinan päähänsä; hänellä on päällään punertava paita ja vihreä pusero, beshmetti. Hän häviää kartanon katoksen alle,

³ Kasakkakapteeni.

⁴ *Sanetka* merkitsee haavia.

⁵ Kizjakki on olilla sekoitettua, tiilinmuotoiseksi levyiksi kuivatettua lehmänlantaa, jolla lämmitetään huoneita. (Suom. muist.)

lihavan, uhkean karjansa perässä ja kuuluu vain karsinasta hänen äänensä, joka hellästi neuvoo puhvelilehmää. "Ei nyt pysy paikoillaan! No mihin sinä oikein, emä kulta!.." Pian astelee tyttö eukon kanssa olkikarsinasta maitohuoneeseen ja kumpikin vie sinne kaksi suurta ruukullista maitoa – tämänpäiväisen lypsyn. Huoneen savipiipusta nousee kohta kizjakin savu, maitoa keitetään *kaimakiksi*; tyttö hoitaa tulta ja eukko menee veräjälle. Hämärä on jo vallannut stanitsan. Kaikkialla ilmassa on kasvikiemrien, karjan ja kizjakin lemua. Porteilta ja kaduilla, kaikkialla vilisee kasakattaria, joilla on käsissään palavia vaateriepuja. Pihalta kuuluu puhkumista ja joutilaan karjan märehäilyä ja ainoastaan naiset ja lapset huudahtelevat toisilleen pihamailla ja kaduilla. Arkisin harvoin kuulee juopuneita miesiäniä.

Kasakka-vaimo, vanha, pitkä, miehekäs nainen vastapäätä olevasta talosta, lähestyy Ulitka-eukkoa ja pyytää tulta; hänellä on kädessään riepu.

– Joko teillä on työt tehty? – sanoo hän.

– Tyttö lämmittää. Tultako tarvitaan? – sanoo Ulitka-eukko ylpeänä siitä että voi tehdä palveluksen.

Molemmat kasakkavaimot menevät majaan; karkeat, pieniin esineihin tottumattomat kädet vavisten nostavat kannen kallisarvoisesta tulitikkulaatikosta, joka Kaukasiassa kuuluu harvinaisuuksiin. Vieraaksi tullut miehekäs kasakkanainen istuu rapulle silminnähävästi aikoen vähän jutella.

– Koulussako se vaan on miehesi? – kysyy vastatullut.

– Yhä vain lapsia opettaa. Kirjoitti tulevansa pyhäksi kotiin, – sanoo vänrikin vaimo.

– Viisas mies; hyvä se on.

– Onpa tiettenkin.

– Mutta minun Lukashani se on vartiassa, eivätkä päästä kotiin, – puhuu vieraaksi tullut, vaikka vänrikin vaimo sen jo ammuin tietää. Hänen pitää puhua Lukashastaan, jonka on juuri saanut kasakaksi ja jolle hän toivoisi Marjanaa, vänrikin tytärtä.

– Vai vartiassa yhä?

– Niin on, emäntä. Pyhästä saakka ei ole käynyt. Äskettäin lähetin paitoja Fomushkinin mukana. Kaikki kuuluu olevan hyvin, päällysmiehet ovat mieleiset. Siellä kuulutaan taas abrekkeja etsittävän. Lukashka on muka hyvällä tuulella eikä hätää mitään.

– No sepä hyvä, – sanoo vänrikin vaimo. – Riuhtaisija se on kerrassaan.

Lukashkalle oli annettu *riuhtaisijan* nimi uljuudesta, hän kun oli nostanut kasakkatyön vedestä, *riuhtaissut*. Ja vänrikin vaimo mainitsi sen sanoakseen omasta puolestaan jotain ystävällistä Lukashkan äidille.

– Luojan kiitos, emäntä, kunnon poika on; uljas, kaikkien mieliksi, – sanoo Lukashkan äiti. – Kun vain saisin hänelle vaimon niin kuolisin rauhassa.

– No vähänkö on tyttöjä stanitsassa? – vastaa ovela vänrikin vaimo, kuivettuneilla raihmaisilla käsillään huolellisesti sulkien tulitikkulaatikon kannen.

– Paljon on, paljon, emäntä, – huomauttaa Lukashkan äiti ja heiluttelee päätään: – sinun tyttäresi Marjanushka, siinäpä vasta tyttö, semmoista saa koko rykmentistä etsiä.

Vänrikin vaimo tietää Lukashkan äidin tarkoituksen, ja vaikka Lukashka hänestä on oiva kasakka, karttaa hän tätä keskustelua ensiksikin siksi, että hän on rikas vänrikin vaimo ja Lukashka on halvan kasakan poika ja orpo; toiseksi siksi, että hän ei tahdo niin pian erota tyttärestään, mutta etupäässä kuitenkin siksi, että säädyllisyys sitä vaatii.

– No niin, kunhan Marjanushka kasvaa niin tyttöhän siitäkkin tulee, – puhuu hän varovaisesti ja vaatimattomasti.

– Lähetän puhemiehiä, lähetän, kunhan olemme korjanneet puutarhoista hedelmän, tulemme sinulta suostumusta pyytämään, – sanoo Lukashkan äiti. – Ilja Vasiljevitchia kumartamaan tulemme.

– Mitä Iljasta! – sanoo ylpeästi vänrikin vaimo: – minun kanssani on puhuttava. Siitä kyllä keritään.

Lukashkan äiti näkee vänrikin vaimon ankarista kasvoista, ettei käy pitemmältä puhuminen, sytyttää tulitikulla rievun, nousee ja sanoo: – älkää unohtako, emäntä, muistakaa mitä on sanottu. Minä lähdän, keittää pitää, – lisää hän.

Matkalla kadun poikki hän ojennetussa kädessään heiluttaa palavaa riepua ja kohtaa Marjanan, joka tervehtii häntä.

"Kuningatar se on tuo tyttö ja mainio työntekijä! – ajattelee hän katsellen kaunotarta. – Vai kasvaa hänen vielä tarvitsisi! Paras aika naimisiin ja hyvään taloon, Lukashkalle."

Ulitka-eukolla taas on omat huolensa ja hän jää kynnykselle istumaan ja istuu siinä, jokin vaivaloinen ajatus mielessään, kunnes tyttö huutaa häntä.

VI

Stanitsan miesväki elää sotaretkillä ja vartiossa eli asemilla, kuten kasakat sanovat. Se *riuhtaisija* Lukashka, josta eukot stanitsassa olivat puhuneet, seisoi iltapuolella päivää Nizhne-Prototskij'n aseman vahtitornissa, aivan Terekin rannalla. Nojaten kyynärpäillään tornin kaidepuihin hän katseli silmiään siristellen milloin Terekin takaiseen etäisyyteen, milloin alas kasakkatovereihinsa, joiden kanssa hän silloin tällöin vaihtoi sanan. Aurinko läheni jo lumiharjannetta, joka valkeana hohti kutristen pilvien yläpuolella, pilvet vaippuivat sen juurella ja kävivät yhä tummavarjoisemmiksi. Ilmassa väikkyy illan heleä kirkkaus. Umpeen kasvaneesta koskemattomasta metsästä huokui raikkautta, mutta aseman luona oli vielä kuuma. Tarinoivien kasakkain äänet kaikuivat heleämmin ja väräjäivät ilmassa. Ruskea, nopea Terek ja koko sen liikkuva vuo eroittautui selvemmin liikkumattomista rannoista. Vesi siinä oli alkanut laskea ja paikoittain kostea hiekka punersi rannoilla ja särkänkeillä. Toisella rannalla, suoraan vartioaseman kohdalla, oli aivan autiota; vain matalaa, loputonta ja alakuloista kaislikkoa ulottui vuorten juurille saakka. Vähän syrjemmällä näkyivät matalalla rannalla tshetsheniläiskylän savirakennukset laakoine kattoineen ja suppilonmuotoisine savupiippuineen. Kasakan tarkat silmät seurasivat tornista kaukaa rauhallisen kylän iltasauhun keskeltä näkyvien sini- ja punapukuisten tshetsheninaisten liikuntaa.

Vaikka kasakat joka hetki odottivat abrekkien⁶ hyökkäystä joen takaa tatarien puolelta, varsinkin juuri toukokuussa, jolloin metsä Terekin rannalla on niin sankka, että jalkamiehen on vaikea tunkeutua sen läpi, ja joki niin matala, että paikoittain voi kahlaten ratsastaa sen yli, ja vaikka kaksi päivää sitten kasakka oli rykmentin komentajalta tuonut *tsydulkan*,⁷ jossa ilmoitettiin, että vakoilijoilta saatujen tietojen mukaan kahdeksanmiehinen joukko oli hankkeissa kulkea Terekin yli ja sen vuoksi käskettiin noudattamaan suurta varovaisuutta, – ei vartiossa välitetty erikoisesti varovaisuudesta. Kasakat aivan kuin kotonaan, satuloimatta hevosiaan ja ilman aseita, vain kalastelivat, juopottelivat tai metsästelivät. Päivystäjän hevonen yksin kulki satuloituna ja etujalat toisiinsa kytkettyinä orjantappuraa kasvavaa metsänlaitaa, ja vain vahdissa olevalla kasakalla oli yllään tsherkessitakki, pyssy ja miekka. Aliupseeri, korkeakasvuinen ja laihanpuoleinen kasakka, jolla oli pitkä selkä ja pienet jalat ja kädet, istui tuvan seinän vieressä, yllään avonainen beshmetti, ja päällikön velto ja ikävystynyt ilme kasvoillaan silmät ummessa siirteli päätään milloin toisen milloin toisen kätensä varaan. Iäkkäänpuoleinen kasakka, jonka parta oli leveä ja harmahtavan musta ja jolla oli päällään vain mustalla remmillä kiinnitetty paita, makasi aivan veden äyräällä ja katseli veltosti yksitoikkoista, lirisevää ja mutkaista Terekiä. Toisista, jotka olivat kuumuudesta yhtä näännyksissä ja puolialastomia, mikä huuhtoi vaatteita Terekissä, mikä makasi maassa rannan kuumalla hiekalla laulua hyräillen. Yksi kasakoista, kasvoiltaan laiha ja mustaksi päivettynyt, oli nähtävästi sikahumalassa ja makasi suullaan tuvan seinustalla, joka noin kaksi tuntia sitten oli ollut varjossa, mutta johon nyt iskivät suoraan kuumat vinot säteet.

Lukashka, joka seisoi tornissa, oli pitkä kaunis nuorimies, noin kahdenkymmenen ikäinen, hyvin äitinsä näköinen. Hänen kasvonsa ja koko ruumiinrakenteensa ilmaisivat nuoruuden kulmikkuudesta huolimatta suurta ruumiillista ja henkistä voimaa. Vaikka hänestä vasta äskettäin oli tehty sotamies, saattoi hänen kasvojensa leveästä ilmeestä ja asentonsa tyyneestä varmuudesta huomata, että hän jo oli ehtinyt omistaa kasakoille ja yleensä aina asetettuina oleville miehille ominaisen sotaisten ja hiukan ylpeän ryhdin, että hän oli kasakka ja tunsikin itsensä oikean kasakan arvoiseksi. Leveä tsherkessiläistakki oli paikoittain repeytynyt, lakki oli tshetsheniläiseen tapaan

⁶ Abrekiksi kutsutaan sodanhaluista tshetsheniä, joka varastaakseen tai ryövätäkseen tulee Terekin yli venäläiselle puolelle jokea.

⁷ Tsydulka on kiertokirje, joka lähetetään kaikkiin vartiopaikkoihin.

painettu niskaan, kengänvarret lasketut alapuolelle polvien. Hänen pukunsa ei ollut komea, mutta sen istumisessa oli sitä erityistä kasakkakeimailua, joka johtuu tshetsheniläisten dzhigittien (ratsumiesten) matkimisesta. Oikealla dzhigitillä on kaikki väljää, repaleista, huoletonta; vain aseet ovat komeat. Mutta tuo repaleinen puku aseinen on pantu ylle, vyötetty ja kiinnitetty omaan määrättyyn tapaansa, jota ei kuka tahansa osaa ja joka heti pistää kasakan tai vuorelaisen silmiin. Lukashka näytti sellaiselta dzhigitiltä. Kädet miekassa kiinni ja siristellen silmiään hän katseli katselemistaan kaukana olevaan paimentolais-kylään. Hänen kasvonpiirteensä yksitellen tarkaten olivat rumat, mutta jos loi silmäyksen koko hänen komeaan vartaloonsa ja viisaisiin kasvoihinsa mustine kulmakarvoineen niin täytyi ehdottomasti jokaisen sanoa: "komea poika!"

– Eukkoja, eukkoja miten on kylvänyt kylään! – sanoi hän kimeällä äänellä, veltosti avaten näkyviin kiiltävät valkeat hampaansa ja kääntymättä erityisesti kenenkään puoleen.

Nazarka, joka makasi alhaalla, kohotti heti kiireesti päätään ja huomautti:

– Eivätkö liene viinan haussa.

– Kun olisi pyssyllä säikäyttää, – sanoi Lukashka naurusuin: – havahtuisi ne vietävät!

– Ei kannu sinne asti.

– Sekö! Kantaa minun ylikin. Varros, kunhan tulee heidän pyhänsä niin menen tästä Gireikaanin vieraaksi juomaan buzaa,⁸ – sanoi Lukashka, vihaisesti huutoen tungettelevia sääskiä ympäriltään.

Kahina tiheikössä veti kasakkain huomion puoleensa. Kirjava sekarotuinen lintukoiru nuuski jälkiä ja touhuisasti heiluttaen karvatonta häntäänsä juoksi vartiopaikalle. Lukashka tunsu sen metsästäjänaapurinsa Jeroshka-sedän koiraksi ja heti perästä hän näki metsämiehen itsensä lähenevän tiheiköstä.

Jeroshka-setä oli erittäin kookas kasakka, jolla oli vaalean harmaa, leveä parta ja niin leveät hartiat ja rinta, että hän metsässä, missä ei ollut kehen vertaisi häntä, näytti lyhyeltä, – niin sopusuhtainen oli koko hänen voimakas jäsenistönsä. Hänen yllään oli vyöllä kiinnitetty mekko, jaloissa riepujen päälle nuorilla köytetyt hirvannahkajalkineet ja päässään risainen valkea hatturähjä. Selässään oli hänellä toisen olan takana fasanipyydys ja pussi, jossa oli kananpoika ja mehiläishaukka haukkojen houkuttelemiseksi; toisella olallaan hän kantoi hihnassa tapettua villiä kissaa; selkäpuolella riippui vyöstä pussi haulien, ruudin ja leivän kantamista varten, hevosen häntä sääskien huiskimiseksi, iso tikari rikkonaisessa, vanhan veren tahraamassa huotrassa ja kaksi tapettua fasanua. Hän katsahti vartiopaikalle ja pysähtyi.

– Hei, Ljam! – huusi hän koiralleen niin täyteläisellä bassolla, että kaiku vastasi kaukaa metsästä, heitti olalleen suuren pyssyn, jota kasakat kutsuvat *flintaksi*, ja nosti lakkiaan.

– Hyvinkö kuluu päivä, ystävät? Hei! – kääntyi hän kasakkain puoleen puhuen samalla voimakkaalla ja iloisella äänellä, ilman mitään ponnistusta ja kuitenkin niin kovasti kuin olisi huutanut jollekulle toisella puolen jokea olevalle.

– Hyvin setä, hyvin! – kajahtivat iloisina eri tahoilta kasakkain nuorteat äänet.

– Mitä kuuluu, kertokaa? – huusi Jeroshka-setä pyyhkien tsherkessiläistakkinsa hihalla hikeä punaisilta, leveiltä kasvoiltaan.

– Kuules, setä, tiedätkö minkälainen haukka tuossa poppelissa asustaa! Joka ilta liitelee niin vimmatusti, – sanoi Nazarka iskien silmää ja hytkäytellen olkapäätään ja jalkaansa.

– Valehtelet! – sanoi ukko epäluuloisena.

– Ihan totta, setä, *koetappas istua*,⁹ – vakuutti Nazarka suu naurussa.

Kasakat alkoivat nauraa.

Veitikka ei ollut nähnyt mitään haukkaa; mutta vartiossa olevilla nuorilla kasakoilla oli jo kauan ollut tapana härnätä ja petkuttaa Jeroshka-setää joka kerta kun tämä tuli heidän luokseen.

⁸ Vehnästä valmistettua tatarilaista olutta.

⁹ Kasakat käyttävät suomen *istua* sanaa vastaavaa verbiä merkitsemään: vahtia pyydystettävää otusta.

– Kunhan vain höpisee... – virkkoi Lukashka tornista Nazarkalle.
Nazarka vaikenen heti.

– Täytyypä sitten *istua*. Jään *istumaan*, – vastasi ukko kaikkien kasakkain suureksi huviksi.

– Entä sikoja, oletteko niitä nähneet?

– Kaikkia, vai sikoja! – sanoi aliupseeri erittäin tyytyväisenä, että oli saanut tilaisuuden pitää hauskaa, venytteli ruumistaan ja molemmin käsin raapi pitkää selkäänsä. – Abrekkeja tässä pyydystää pitää eikä sikoja. Sinä et ole mitään kuullut, setä, hä? – lisäsi hän, aiheettomasti rypistäen otsaansa ja päästäen valkeat tiheät hampaansa näkyviin.

– Abrekeistako? – sanoi ukko: – ei, en ole kuullut. Entäs viiniä onko? Anna juoda, hyvä mies. Uupunut olen ihan kerrassaan. Minä tuon, kunhan ehdin, tuoresta sianlihaa, tuon kun tuonkin. Antakaa! – lisäsi hän.

– Niin että *istuakko* sinä aiot, niinkö? – kysyi aliupseeri, ikäänkuin ei olisi kuullut, mitä tämä oli sanonut.

– Tahtoisin *istua* yön seudussa, – vastasi Jeroshka-setä: – ehkäpä pyhäksi, Jumalan avulla, jotain nujerran; sitten annan sinullekin, annan varmasti!

– Setä! Hoi, setä! – huusi Luka kimeästi ylhäältä, vetäen huomion puoleensa, ja kaikki katsahivat Lukashkaan! – Meneppäs ylä-ojalle, siellä on niitä aika lauma. Se ei ole valetta, ei! Äskettäin meikäläisistä eräs ampui yhden. Totta puhun, – lisäsi hän korjaten selässään olevaa luodikkoa ja sellaisella äänellä, josta saattoi tuntea, ettei hän laskenut leikkiä.

– Ahaa, onko Lukashka-riuhtaisija täällä! – sanoi ukko katsellen ylös. – Missä ampui?

– Sinä et nähnyt ensinkään! Pieni näyn olevan, – sanoi Lukashka. – Ihan ojan luona, setä, – lisäsi hän vakavasti, ravistellen päätään. – Me kuljimme paraillaan ojan vartta, kun se rusahti, mutta minulla oli pyssy huotrassa. Iljaska kun ampua pamautti... Minä näytän sinulle, setä, missä kohden, – ei se ole kaukana. Odotas. Minä tiedän, hyvä veli, kaikki sen tiet... Mosev-setä!.. lisäsi hän varmasti ja melkein käskevästi aliupseerille: – on aika jo vaihtaa, – ja kohottaen pyssyään hän vastausta odottamatta alkoi laskeutua tornista.

– Tule pois! – sanoi aliupseeri jälestäpäin, katsoen ympärilleen.

– Sinun vuorosi, niinkö, Gurka? Mene! Aika poika on tullut sinun Lukashkastasi, – lisäsi aliupseeri kääntyen ukon puoleen: – ihan kuin sinä, kulkee, eikä pysy kotona; eikä ole kauan kuin tappoi erään.

VII

Aurinko oli jo mennyt piiloon ja yön varjot lähenivät nopeasti metsän puolelta. Kasakat lopettivat työnsä asemalla ja rupesivat lähtemään illalliselle tupaan. Vain ukko, yhä vielä haukkaa vahtien ja tempoen jalastaan kiinni sidottua mehiläishaukkaa, jäi platanin alle. Haukka istui puussa, mutta ei iskenyt kananpojan kimppuun. Lukashka viritti verkalleen pahimpiin ohdake-pesiin fasanien poluille rihmoja fasaneille ja lauleli laulun toisensa jälkeen. Huolimatta hänen pituudestaan ja suurista käsistään näkyi kaikki työ, suuri ja pieni, luistavan hänen käsissään.

– Hei, Luka! – kuuli hän läheltä tiheiköstä Nazarkan läpitunkevan kimeän äänen. – Kasakat ovat menneet illalliselle!

Nazarka, jolla oli elävä fasani kainalossaan, tunkihe orjantappurain läpi ja pääsi polulle.

– Oo! – sanoi Lukashka lakaten laulamasta: – mistä olet tuon kukon ottanut. Varmaan minun loukustani...

Nazarka oli Lukashkan kanssa yhdenikäinen ja niinikään vasta keväästä saakka palveli vartiossa.

Hän oli pieni, ruma, laihanpuoleinen, kivulloinen, hänellä oli kirkuva ääni, joka pani korvat helisemään. Hän ja Luka olivat sekä naapureita että tovereja. Lukashka istui tatarilaiseen tapaan ruohossa ja asetteli pauloja.

– En tiedä kenen, kenties sinun.

– Kuopan takana, platanin luonako? Minun on, eilen asetin.

Lukashka nousi ja tarkasteli kiinni saatua fasanian. Silitettyään kädellään tummansinistä päätä, jonka kukko pelästyneenä ja silmiään pyöritellen kurotti eteenpäin, hän otti sen syliinsä.

– Me teemme siitä nyt puuroa: mene, tapa ja kyni se.

– Miten, itsekkö syömme vai aliupseerille annamme?

– Mitä siitä hänelle!

– En minä uskalla niitä tappaa, – sanoi Nazarka.

– Anna tänne.

Lukashka otti tikarin alta pienen veitsen ja nopeasti viilsi sillä. Kukko räpytteli siipiään, mutta ei ehtinyt niitä oikaista kun jo verinen pää painui herpoutuneena alas.

– Näin se on tehtävä! – sanoi Lukashka, heittäen käsistään kukon.

– Siitä tulee rasvainen riisipuuro.

Nazarka vavahti kukkoa katsellessaan.

– Kuules Luka, taas se piru lähettää meidät väijyntään, – lisäsi hän nostaen maasta fasanin ja pirulla tarkoittaen aliupseeria. – Fomushkinin lähetti viiniä noutamaan, hänen vuoronsa olisi ollut. Monesko yö se meillä jo on! – Meillä se yksin kaikki teetättää.

Lukashka kulki vihellelleen asemalle päin.

– Ota köyttä mukaasi! – huusi hän.

Nazarka totteli.

– Minä sanon sille heti, sanon, – jatkoi Nazarka. – Sanomme, ettemme lähde kun olemme uuvuksissa, – ja sillä hyvä! Sano sinä, hän kuuntelee sinua. Onhan se hävytöntä!

– No, ei kannata puhua! – sanoi Lukashka nähtävästi muuta ajatellen. – Roskaa! Toista jos stanitsasta olisi yön selkään ajanut, se olisi harmi. Siellä saa huvitella, mutta mitä täällä? Asemalla tai väijymässä, yksi ja sama. Älä turhia!..

– Tuletko stanitsaan?

– Pyhäksi tulen.

– Gurka kertoi, että sinun Dunajkasi liehrittelee Fomushkinia, – sanoi Nazarka yhtäkkiä.

– Viis minä! – vastasi Lukashka näyttäen tiheitä valkeita hampaitaan, nauramatta. – Enkö minä sitten toista löydä?

– Niinpä tuo Gurka kertoi: sanoi olleensa tytön luona, isän ei olleen kotona, vaan Fomushkinin istuneen siinä syömässä piirakasta. Kun Gurka oli istunut ja läksi pois, oli hän ikkunan alla kuullut kun tyttö sanoi: "läksipäs viimein tuo peeveli... Miksi et kultani syö piirakasta? Ja että: älä mene kotiin yöksi". Mutta hänpä ikkunan alta oli sanonut: "hyvä".

– Valehtelet?

– Totta, jumaliste!

Lukashka vaikenä. – Kun on löytänyt toisen, niin sama minusta! Vähänkö niitä on tyttöjä? Hän on muutenkin jo vähän tympäissyt.

– Kas niin pitääkin! – sanoi Nazarka. – Menisit vänrikin Marjankan luo. Onkos sillä ketään tiettyä?

Lukashka synkkenä. – Mitä Marjankasta? Samallinen! – sanoi hän.

– No koeta nyt kuitenkin...

– Miten sinä arvelet? Onko niistä puute stanitsassa.

Ja Lukashka alkoi taas viheltää ja kulki pitkin asemaa repien puiden oksista lehtiä. Kulkiessaan pensaikossa hän yhtäkkiä pysähtyi, kun huomasi sileän puun, otti tikarin alta puukon ja taittoi. – "Siitäpä syntyy oiva latasin!" – sanoi hän vingahuttaen ilmassa vitsaa.

Kasakat istuivat illallisella aseman maalatun etehisen multalattialla matalan pienen tatarilaisen pöydän ääressä, kun puheeksi tuli kenen vuoro oli mennä vakoilemaan.

– Kenen on nyt mentävä? – huusi yksi kasakoista kääntyen aliupseerin puoleen majan avatusta ovesta.

– Kenen mentävä? – vastasi aliupseeri. – Burlak-setä on ollut, Fomushkin on ollut, – sanoi hän hiukan epävarmasti. – Menkää te, eikö niin... sinä ja Nazar, – hän kääntyi Lukan puoleen, – Jergushov menköön myös, lienee nukkunut jo tarpeekseen.

– Ethän sinä itsekään koskaan pääse hereille, mitä sitten hänestä! – sanoi Nazarka puoliääneen.

Kasakat naurahtivat.

Jergushov oli juuri se kasakka, joka oli humalassa maannut tuvan vieressä. Hän oli juuri silmiään hieroen puskenut eteiseen.

Lukashka oli tällä välin noussut ja laittanut pyssyään kuntoon.

– Ja menkää pian! Syökää illallinen ja lähtekää, – sanoi aliupseeri. Ja odottamatta myöntymyksen ilmaisuja aliupseeri sulki oven, nähtävästi sangen pienin toivein kasakkain tottelemisesta, – jos ei olisi käsketty, en minä lähettäisi, mutta jollen sitä tee, niin saatte nähdä, että päällikkö meitä löylyttää. Kun vielä kerrotaan, että kahdeksan abrekkaa on tullut yli.

– Mitäs siinä muuta, mennä täytyy, – sanoi Jergushov: – järjestys! Ei käy päinsä, aika on semmoinen. Minä sanon että mennä täytyy.

Lukashka sillä välin piti suunsa edessä suurta palaa fasanipaistia, katseli milloin aliupseeria milloin Nazarkaa, näytti aivan välinpitämättömältä siitä mitä tapahtui ja nauroi kummallekin. Kasakat eivät olleet vielä ehtineet lähteä väijyntään, kun Jeroshka-setä, joka yöhön saakka oli turhaan istunut platanin alla, astui pimeään kuistiin.

– No, pojat, – kaikui matalassa kuistissa hänen bassonsa, joka sumensi kaikki muut äänet, – minäkin lähden teidän kanssanne. Te vahditte tshetshenejä ja minä vahdin sikoja.

VIII

Oli jo aivan pimeä, kun Jeroshka-setä ja kolme kasakkaa huopavaipoissa ja pyssyt olalla kulki vartioasemalta pitkin Terekiä väijyntäpaikalle. Nazarka ei ollut ollenkaan halunnut lähteä, mutta Luka oli huutanut häntä ja pian olivat he matkalla. Kuljettuaan vaiti muutamia askeleita kasakat kääntyivät ojan viereltä ja tuskin eroitettavaa polkua pitkin kaislikon läpi lähestyivät Terekiä. Rannalla oli paksu musta pölkkyy, jonka vesi oli heittänyt ja kaislat pölkyn ympärillä olivat vasta äsken survoontuneet.

– Tässäkö vahditaan? – kysyi Nazarka.

– Välipä sillä, – sanoi Lukashka: – istu tässä, minä tulen pian, neuvon vain sedälle paikan.

– Ihan tämä on paras paikka: meitä ei näe kukaan, mutta me näemme, – sanoi Jergushov, – istutaan tässä; parhain paikka kerrassaan.

Nazarka ja Jergushov levittivät vaippansa ja asettuivat pölkyn taa, mutta Lukashka ja Jeroshka-setä menivät edemmäs.

– Se ei ole enää kaukana tästä, setä, – sanoi Lukashka, astuen kuulumattomasti ukon edellä: – minä näytän mistä ne ovat kulkeneet. Minä sen, veliseni, yksin tiedän.

– Näytä. Uljas sinä olet poika, oikea riuhtaisija, – samoin kuiskaamalla sanoi ukko.

Astuttuaan muutamia askeleita Lukashka pysähtyi, kumartui lätäkön yli ja päästi vihellyksen. – Tässä ne ovat käyneet juomassa, näetkö? – sanoi hän tuskin kuuluvasti, näyttäen verestä jälkeä.

– Kristus sinut palkitkoon, – vastasi ukko: – Tähän se veitikka tulee mutaan rypemään, – lisäsi hän. – Minä istun, mene sinä.

Lukashka heitti vaippansa ylemmäs ja meni yksin takaisin rantaa pitkin, nopeasti silmäillen milloin vasemmalla olevaa kaislaseinämää, milloin Terekiä, joka liris iäyrään alla hänen sivullaan. "Olisi niitä vahdittava, taikka sattuvat vielä jostain pujahtamaan", ajatteli hän tshetshenejä. Yhtäkkiä kova kahina ja läiskäys veteen saivat hänen vavahtamaan ja tarttumaan luodikoon: rannalta hyppäsi metsäsika puhkuen jokeen ja sen musta haamu erottautui hetkeksi veden kiiltävästä pinnasta mutta piiloutui sitten kaislikkoon. Luka tempasi nopeasti pyssynsä, asetti he ampumaan, mutta ei ehtinyt laukaista, – metsäsika oli jo paennut tiheikköön. Hän sylkäisi harmista ja meni kauemmas. Tullessaan lähelle väijyntäpaikkaa hän uudelleen pysähtyi ja päästi heikon vihellyksen. Vihellykseen vastattiin ja hän meni toveriensa luo.

Nazarka oli kääriytynyt vaatteisiinsa ja nukkui. Jergushov oli käpristänyt jalat alleen ja istui siten ja väistyi hiukan antaakseen tilaa Lukashkalle.

– Miten tässä on hauska istua, satui kerrassaan hyvä paikka! – sanoi hän. – Neuvoit tien?

– Näytin, – vastasi Lukashka vaippaansa levittäen. – Ja mikä metsäsian junttura äsken ihan rannasta pääsi livahtamaan! Varmaan se sama! Kaiketi kuulit, mitä ilvettä se piti?

– Kuulin miten pelihetki ja arvasin heti mikä otus se oli. Sitä minä arvelinkin, että nyt se Lukashka säikäytti otuksen, – sanoi Jergushov kääriytyen vaippaansa. – Minä nukun nyt, – lisäsi hän: – herätä kun kukko on laulanut, sillä järjestys on oleva kaikessa. Minä rupean nukkumaan, levähdetään; ja sitten sinä nukut, minä vahdin, – sillä lailla.

– Minä en, kiitos vaan, välitä koko nukkumisesta, – vastasi Lukashka.

Yö oli pimeä, lämmin ja tyyni. Vain toisella puolen taivasta tuikkivat tähdet; toinen, suurempi puoli taivasta oli vuorista saakka suuren synkän pilven peitossa. Musta pilvi sulautuen yhteen vuorten kanssa liikkui yön tyvenessä hitaasti kauemmas ja kauemmas, jyrkästi eroittautuen kaartuvine reunoineen syvästä tähtitaivaasta. Vain kasakan edessä siintä Terek ja taivaanranta, takaa ja sivuilta hänet ympäröi kaislaseinä. Kaislat väliin aivan kuin itsestään alkoivat huojua ja kahista toisiaan vasten. Nuokkuvat kaislojen tähkät näyttivät alhaalta katsoen tupsuisilta puunoksilta selkeällä taivaanrannalla. Edessä, aivan jalkojen vieressä, oli ranta, jonka alla pulpahteli virta.

Edempänä väreili yksitoikkoisesti ruskean veden lasimainen liikkuva vuo matalikkojen ja rannan kohdalla. Kauempana vesi ja ranta ja pilvi sulautuivat läpitunkemattomaksi pimeydeksi. Veden pinnalla väikkyi mustia varjoja, jotka kasakan tottunut silmä tunsi virran tuomiksi puurangoiksi. Vain väliin kalevanvalkea heijastui veteen kuin mustaan peiliin ja osoitti loivan vastaisen rannan rajajuovan. Alakuloiset öiset äänet, kaislikon kahinan, kasakkain kuorsaamisen, sääskien surinan ja virran lirinän katkaisi välistä kaukainen pyssynlaukaus tai sortuvan rannan pulahdus, väliin taas suuren kalan loiskahdus tai metsäeläimen rasahdus sankassa rytömetssä. Kerran lensi pöllö Terekin vartta satuttaen joka kolmannella vedolla siipensä vastakkain. Aivan kasakkain pään kohdalla se kääntyi metsään ja lentäessään puuhun se joka toisella ja viimein joka kerralla löi siipiään yhteen ja sitten kauan räpytellen istuutui vanhaan plataniin. Jokainen tällainen odottamaton ääni sai valveilla olevan kasakan jännittämään herkäksi kuuluaan, teroittamaan silmiään ja verkalleen kopeloimaan pyssyään.

Yöstä oli jo enin osa kulunut. Musta pilvi oli vetäytynyt länteen ja repaleisten reunojensa takaa avannut näkyviin selkeän tähtitaivaan, ja ylösalaisin oleva kuun kultainen sarvi alkoi punaisena loistaa vuorten takaa. Rupesi tuntumaan kylmältä. Nazarka heräsi, sanoi muutaman sanan ja taas nukkui. Lukashkasta alkoi aika tuntua pitkältä, hän nousi, otti puukon tikarinsa alta ja alkoi vuolla vitsaa latasimeksi. Hänen päässään pyöri ajatuksia siitä, miten mahtanevat tshetshenit asua noilla vuorilla, miten ne pelkäämättä tulevat joen yli tänne, miten vähän ne välittävät kasakoista ja miten ne saattaisivat kulkea yli jostain toisesta kohdin. Ja hän kurotti ruumistaan ja katseli pitkin jokea, mutta ei mitään näkynyt. Vähänväliä hän katseli jokea ja etäistä rantaa, joka eroittautui himmeästi vedestä kuun arassa loisteessa, eikä enää ajatellut tshetshenejä ja odotti vain milloin saisi herättää toverinsa ja pääsisi stanitsaan. Stanitsasta hän muisti Dunjkan, mielitiettynsä, ja tuli kiukkuun ajatellessaan häntä. Aamua ennustaen alkoi hopeista usvaa vaippua veden yllä ja nuoret kotkat vinkuivat vihlovasti lähellä häntä ja läpäyttelivät siipiään. Vihdoin kuului kaukaa stanitsasta ensimmäinen kukon kieunta, sitä seurasi heti toinen venyttävä kukkokiekuu, johon muut äänet vastasivat.

"On aika herättää", ajatteli Lukashka, saaden valmiiksi latasimen ja tuntien silmiään raukaisevan. Hän kääntyi tovereihinsa päin ja tutkisteli mitkä jalat ovat minkin; mutta yhtäkkiä hänestä näytti, että jotain läiskähti Terekin toisella rannalla ja hän katsasti vielä kerran valkenevaa vuorten äärtä nurinkäännetyn sirpin alla, vastaisen rannan juovaa, Terekiä ja sitä pitkin uivia puurankoja, jotka nyt jo selvästi eroittautuivat vedestä. Hänestä tuntui kuin hän itse olisi liikkunut ja Terek ajelehtivine rankoineen ollut liikkumaton; mutta sitä kesti vain hetken. Hän rupesi uudelleen tähystelemään. Suuri musta, oksainen ranko herätti hänen huomiotaan. Pyörimättä ja kiikkumatta kulki se omituisesti aivan keskellä jokea. Näyttipä hänestä, ettei se kulkenut aivan virran suuntaan vaan vetäytyi matalikkoa kohti. Lukashka kurotti kaulaansa ja alkoi tarkkaavasti seurata sitä. Ranko kulki matalikolle, pysähtyi ja omituisesti liikahti. Lukashka oli näkevinään käden puun alta. "Nyt nähdään miten minä yksinäni ammun abrekin!" – ajatteli hän, tarttui pyssyyn, hätäilemättä mutta nopeasti pani pystyyn haarukkaisen kannattimen, asetti sen päälle pyssynsä, kuulumattomasti ja hilliten veti hanan ja pidättäen henkeään alkoi tähdätä, koko ajan tarkaten eteensä. "Minä en herätä", ajatteli hän. Mutta sydän löi niin kovasti hänen rinnassaan että hän pysähtyi kuuntelemaan. Ranko yhtäkkiä keikahti ja alkoi taas uida, virran suuntaa leikaten, tälle rannalle päin. "Ettei vain pääsisi menemään!" arveli hän ja nyt hän kuun himmeässä valossa näki rangon edessä tatarin pään välkähtävän. Hän käänsi pyssyn suoraan päätä kohti. Se näytti hänestä olevan aivan lähellä, pyssyn piipun päässä. Hän katsoi ylempää. "Abrekkipas on", mietti hän hyvillään ja yhtäkkiä rajusti heittäytyi polvilleen, uudestaan siirsi pyssyään, löysi tähtäyspilkun, jota tuskin saattoi nähdä pitkän pyssyn päässä, ja lapsuudesta saakka tottumaansa kasakkain tapaan lausuen: "Isälle ja Pojalle", – painoi liipaisimen päätä. Leimahtava välähdys valaisi hetkiseksi kaislikon ja veden. Laukauksen raikas, äkkinäinen ääni kajahti pitkin veden vartta ja jossain kaukana muuttui jyrynäksi. Ranko ei enää uinut virran poikki vaan alas myötävirtaa pyörien ja keikahdellen.

- Älä päästä, kuule! – huusi Jergushov kopeloiden pyssyään ja nousten pystyyn pölkyn takaa.
- Oletko ääneti, senkin ryökäle! – kuiskasi hänelle Luka hampaitaan kiristäen: – abrekkeja!
- Minkä sinä ammuית? – kyseli Nazarka: – kenen sinä ammuית, Lukashka?

Lukashka ei vastannut mitään. Hän latasi pyssynsä ja seurasi katseellaan virran kulettamaa rankoa. Se pysähtyi lähellä olevalle matalikolle ja sen takaa näkyi jotain suurta vedessä kelluvaa.

- Mitä sinä ammuית? Miksi et sano? – toistivat kasakat.

- Abrekkeja, ettekö kuule! – toisti Luka.

- Ole valehtelematta! Vai itsestäänkö pyssy laukesi?..

– Tapoin abrekin, sitä minä ammuית! virkkoi Lukashka mielenkuohun tukahuttamalla äänellä, hypähtäen seisomaan. – Mies ui... – sanoi hän osoittaen matalikkoa. – Minä tapoin sen. Katsoppas tuonne.

- Ole valehtelematta, – toisti Jergushov, hieroen silmiään.

– Mitä ole? No, katso! Katso tuonne, – sanoi Lukashka tarttuen hänen hartioihinsa ja taivuttaen häntä itseensä päin niin voimakkaasti että Jergushov älähti.

Jergushov katsoi minne Luka osoitti ja keksittyään ruumiin heti muutti äänilajia.

– Ahaa! Saat uskoa, tulee toisiakin, tulee, – sanoi hän hiljaa ja alkoi tarkastaa pyssyään. – Tämä on uinut etumaisena; joko ovat jo täällä tai ihan lähellä toisella rannalla, se on varma.

Lukashka heitti vyön päältään ja alkoi riisua tsherkessiläisnuttuaan.

– Minne sinä, hölmö? – huusi Jergushov: – meneppäs vaan ihan tyhjän takia hukkumaan, kuuletko. Jos se on tapettu niin eihän se mihin pääse. Anna minulle ruutia pyssyyn. Onko sinulla? Nazar! mene kiireesti asemalle, mutta älä kule rantaa pitkin, – tappavat vielä sinut, usko minua!

- Vai yksin minä lähden! Mene itse, – sanoi Nazarka vihaisesti.

Lukashka oli riisunut tsherkessiläisnuttunsa ja meni rantaan.

– Älä mene veteen, kuuletko! – sanoi Jergushov riputtaen ruutia pyssyn reikään. – Katso, ei hievahda, minä näen. Aamuun ei ole pitkälti, odota kunnes asemalta tulevat. Mene, Nazar, – tyhjää sinä pelkää! Älä jänistä, kuule!

- Luka, Luka hoi, – sanoi Nazarka: – kerroppas miten sinä tapoit.

Luka jätti aikomuksensa heti kohta mennä veteen.

– Menkää pian asemalle, minä vahdin. Ja sanokaa kasakoille, että lähettävät vakoilemaan. Jos niitä kerran on tällä puolen, niin on ne saatava kiinni.

– Sitähän minä sanon, että pääsevät pakoon, – sanoi Jergushov nousten, – kiinni ne on saatava!

Jergushov ja Nazarka nousivat, tekivät ristinmerkin ja läksivät asemalle, mutta ei rantaa pitkin vaan orjantappurain läpi pujottautuen metsäpolulle.

– No, muista Luka ettet hievahda, – sanoi Jergushov, – taikka vielä tähän samaan paikkaan tappavat sinut. Pidä sinä varasi ja usko minua.

- Mene, kyllä minä, – sanoi Lukashka, tarkasteli pyssyään ja istuutui taas pölkyn taakse.

Lukashka istui yksin, katseli matalikkoa ja kuunteli eikö kasakoita kuulu; mutta asemalle oli pitkä matka ja hän oli kärsimätön: oli näet varma siitä, että nyt pääsevät pakoon ne abrekit, jotka ovat olleet tapetun mukana. Samoin kuin metsäsiasta, joka oli illalla päässyt karkuun, oli hän nyt harmissaan abrekeista, jotka nyt pääsevät. Hän katseli milloin ympärilleen, milloin toiselle rannalle odottaen juuri nyt näkevänsä vielä yhden miehen, laittoi paikoilleen pyssyn kannattimen ja oli valmis ampumaan. Hänelle ei mieleenkään tullut, että hänet voitaisi tappaa.

IX

Aamu alkoi valjeta. Tshetshenin ruumis, joka oli jäänyt tuskin huomattavasti kiikkumaan matalikolle, näkyi nyt selvästi. Yhtäkkiä alkoi kaislikko lähellä kasakkaa kahista ja kuulua askeleita ja kaislain tupsut liikahtelivat. Kasakka veti pyssyn vireeseen ja lausui: "Isälle ja Pojalle." – Heti hanan napsahduksesta askeleet vaikenivat.

– Hoi, kasakat, älkää ampuko setää! – kaikui tyyni basso ja työntäen tieltään kaisloja tuli Jeroshka-setä hänen luokseen.

– Olin sinut vähällä ampua, usko pois! – sanoi Lukashka.

– Mitä sinä ammuut? – kysyi ukko.

Ukon soinnukas ääni, joka kajahti metsään ja alas joelle, poisti heti öisen äänettömyyden ja salaperäisyyden, joka oli ympäröinyt kasakkaa. Oli kuin olisi yhtäkkiä käynyt valoisammaksi ja selkeämmäksi.

– Sinä et ole nähnyt mitään, setä, vaan minäpä ammuin aika otuksen, – sanoi Lukashka laskien hanan ja nousten luonnottoman tyyneästi seisomaan.

Päästämättä silmiään enää mihinkään muuhun katseli ukko valkeana kuultavaa selkää, jonka ympärillä Terek väreili.

– Ranko selässä se ui. Minäpä hoksasin... Katsos tuonne... Katsos!

Siniset housut, pyssy kuin ainakin... Näetkö, hä? – sanoi Luka.

– Näenpä tietenkin! – sanoi ukko innoissaan, ja vakavuutta ja ankaruutta kuvastui ukon kasvoilla. – Dzhigitin¹⁰ olet ampunut, – sanoi hän ikäänkuin säälien.

– Minä istuskelin siinä ja katselin, että mitä mustaa siellä näkyy tuolla toisella rannalla. Minä huomasin sen jo sieltä, ihan kuin olisi mies tullut tänne päin ja kaatunut. Ja jo on ihme! Puun ranko, aika ranko kulkee vedessä, vaan ei kule pitkin vaan poikkivirtaa. Ja näen miten sen alta pilkistää pää. Jo minä ihmettelin. Vedin hanan, vaan kaislikosta en oikein nähnyt; nousin pystympään, mutta se kuuli varmaan, ryökäle, kun matalikolle ryömi ja alkoi katsella. Erehdyt, ajattelin, siihen sinä jät. Ryömi maalle, katseli (no mikä lie tarttunut kurkkuun!), minä varaan pyssyn, en hievahda, odotan. Seisoin, seisoin, ja jo uudelleen läksi uimaan ja kun tulee kuun kohdalle niin jo selkä näkyy. "Isälle, Pojalle ja Pyhälle Hengelle..." Katson savun välistä – pulikoi mies. Lieneekö voihaissut vai muuten lie minusta kuulunut. No, Luojan kiitos, ajattelin, otan minä siltä hengen! Ja kun oli tullut matalikon luo, niin siinä se näkyi: ponnisteli, ponnisteli, vaan siihen jäi. Selvä paikka, kaikki näkyi hyvin. Katsoppas, ei hievahda, varmaan on henki lähtenyt. Kasakat juoksivat asemalle, etteivät toiset pääsisi pakoon.

– Vai niin sinä sieppasit! – sanoi ukko. – Saat nyt pysytellä loitompana... – Ja hän heilutti taas surullisesti päätään. Samassa kuului rannalta jalan ja ratsain saapuvien kasakkain kovaa puhetta ja oksien ryskettä.

– Tuotte purren, niinkö? – huusi Luka.

– Luka, sinä olit miestä! Kisko rantaan, – huusi yksi kasakoista.

Lukashka oli ruvennut riisuutumaan jo ennenkuin pursi saapuikaan eikä päästänyt saalista silmistään.

– Odota, Nazarka tuo purren, – huusi aliupseeri.

– Pöllö! elää kenties – on vaan olevinaan... Ota tikari! – huusi toinen kasakka.

– Ole lörpöttelemättä! – virkkoi Luka heittäen housut päältään. Hän riisui vaatteet kiireesti, teki ristinmerkin, harppasi ja hyppäsi läiskähtäen veteen, kastausi ja voimakkein harauksin vetäen valkeita käsiään ja nostaen selkensä korkealle vedestä ja pulskuttaen poikkivirtaan alkoi luovia

¹⁰ Dzhigitiksi sanotaan etevää ratsastajaa, mutta myös yleensä uljasta, uhkarohkeata, voimakasta, älykästä miestä. (Suom. muist.)

särkälle. Rannalta kasakkajoukosta kuului soinnukas moniääninen puhe. Kolme ratsumiestä läksi vakoiluun. Pursi tuli näkyviin käänteiden takaa. Lukashka nousi särkälle, kumartihe ruumiin yli, käänteli sitä pari kertaa. "Kuollut kuin kuollut!" – huusi sieltä Lukan kimeä ääni.

Luoti oli sattunut tshetshenin päähän. Hänen yllään oli siniset housut, paita ja tsherkessitakki, pyssy ja tikari olivat kiinnitetyt selkään. Kaiken yli oli sidottu suuri oksa, joka juuri oli aluksi pettänyt Lukashkan.

– Aika kalapas lähti! – sanoi yksi ympärille kerääntyneistä kasakoista kun purresta vedetty tshetshenin ruumis retkahti maahan survoen ruohoa.

– Ja miten keltainen! – sanoi toinen.

– Minne meidän miehemme menivät etsimään? Ne ovat kukaties kaikki toisella puolen. Jos se ei olisi ollut etumaisin, ei se olisi niin uinut. Miksi se lie lähtenyt yksin? – sanoi kolmas.

– Tämä se varmaan onkin veitikka, kaikkein ensimmäiseksi työntäikse.

Näkyvä olevan oikea dzhigitti! – sanoi Lukashka leikillisesti, vääntäen märkiä vaatteitaan rannalla ja lakkaamatta väristen. – Parta on värjätty ja lyhyeksi leikattu.

– Ja mekkoaan on pitänyt selässään pussiin käärittynä. Niinpähän sen on helpompi uida, – sanoi joku.

– Kuule, Lukashka! – sanoi aliupseeri pitäen käsissään tikaria ja pyssyä, jotka oli riisunut vainajalta. – Ota sinä itsellesi tikari ja mekko myös, mutta pyssystä, kun käyt, niin saat minulta kolme ruplaa. Kas, se oikein vinkuu, – lisäsi hän, puhaltuen sen suuhun: – onpa siinä mulle mieleinen muisto.

Lukashka ei vastannut mitään, – häntä nähtävästi harmitti tuo mankuminen; mutta hän tiesi, ettei sitä voinut välttää.

– On siinä paholainen! – sanoi hän synkistyen ja heittäen maahan tshetshenin mekon: – olisi tuo edes hyvä mekko vaan kun on vihoviimeinen rääsy.

– Kehtaa sillä käydä puita hakemassa, – sanoi toinen kasakka.

– Mosev, minä menen kotiin, – sanoi Lukashka, joka näkyi jo unohtaneen harminsä ja tahtoi käyttää hyödykseen päällikölle antamaansa lahjaa.

– Mene vaan!

– Kiskokaa se asemalle, pojat! – aliupseeri kääntyi kasakkain puoleen yhä tarkastaen pyssyä.

– Ja sen päälle on asetettava suojus, ettei aurinko pääse. Kenties tulevat vuorilta sitä lunastamaan.

– Ei ole vielä kuuma, – sanoi joku.

– Entä jos shakali repii? Onko se sitten hyvä? – huomautti yksi kasakoista.

– Pannaan sille vahdit, varma on, että tulevat lunastamaan: ei ole hyvä jos repii.

– No, Lukashka, jos tahdot niin saat antaa pojille sangon viinaa, – lisäsi päällikkö iloisesti.

– Niinpä se on ollut tapana, – yhtyivät kasakat. – Antoipas Luoja hyvän onnen, jo ensi työkseen abrekin tappoi.

– Ostakaa tikari ja mekko. Rahaa vaan enemmän. Housutkin myön, hittoako niillä, – sanoi Luka. – Minun päälleni eivät mahdu, laiha ronkelo oli piru.

Eräs kasakoista osti mekon ruplasta. Tikarista antoi toinen kaksi sangollista viinaa.

– Juokaa pojat, sangollisen saatte! – sanoi Luka: – minä tuon itse stanitsasta.

– Leikkaa sinä housut tytöille liinoiksi, – sanoi Nazarka.

Kasakat rähähtivät nauramaan.

– Olkaa siinä nauramatta! – toisti päällysmies: – hilatkaa pois ruumis. Mitä te siitä ruojasta tuvan luo jätitte?..

– Minnekkä jätite seisomaan? Kiskokaa se tänne, pojat! – huusi Lukashka kärkevästi kasakoille, jotka vastahakoisesti kävivät käsiksi ruumiiseen, ja kasakat täyttivät hänen käskynsä kuin olisi hän ollut päällikkö. Vedettyään ruumista muutaman askeleen matkan kasakat päästivät irti jalat, jotka elottomasti värähtäen retkahtivat maahan, väistyivät syrjään ja seisoivat ääneti jonkun aikaa. Nazarka meni ruumiin viereen ja oikaisi alassuin kääntyneen pään siten, että verinen pyöreä

haava vainajan ohimon yläpuolella ja kasvot tulisivat näkyviin. – "Kas vaan minkälaisen merkin laitto: ja ihan aivoihin! – virkkoi hän. – Ei se hukkaan mene, tulee se päällikköjen tietoon!"

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.